

ΕΣΤΙΑ

Παύλος
Π.
Στ.
ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

1878

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΕΙΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΑΘΗΝΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας, 'Οδός Σαβίου, 6

1878

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος πέμπτος

Συνδρομή ετησίαι: Έν' Ελλάδι φρ. 10, εν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς ἀνευθύνης: Ἐδρᾶς Ἰσθμίου, 6. Ὁ Φεβρουάριος 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΤΗΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΑΡΟΥΤΖΟΥ

Λ. Ὀδυσσεύς
(5/1/78)

Ἡ ἐπομένη ἀφελὴς καὶ εὐφροσύνῃ ἐπιστολὴ τοῦ διασημοῦ στρατηγοῦ ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίωσιν ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ κ. Σ. Ζαμπελιού, ὅστις κέρηται μεγάλην καὶ πλουσίαν συλλογὴν αὐτογράφων ἐπιστολῶν, ἀφρωσῶν τῆν ἱστορίαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγώνος μας. Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣ. ΑΝΑΡΟΥΤΖΟΥ

Κύριε Ἀναστάσι Ἀδελτε
Ἐσὺ ἔχεις πολλὰς δουλιὰς, καὶ καταγίνεσαι, καθὼς ἀκούω, ἡμέραν καὶ νύκτα διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε ἐγὼ νὰ σὲ ἐμποδίσω μὲ τοῦτο μου τὸ γράμμα, καὶ μάλιστα ὅπου μαζί σου δὲν ἔχω ἀνταπόκρισιν, ὄντας ἕλλη ἢ ἰδική μου δουλιὰ, καὶ ἄλλη ἢ ἐδική σου. Μ' ὄλοντοῦτο, ἐπειδὴ εἶδα εἰς ἐνός σου φίλου γράμμα νὰ ἀναφέρῃς τὸ ὄνομά μου, εἶμαι βιασμένος νὰ σοῦ κάμω πέντε ἕξ ἄράδες, καὶ ἂν ἔχουν κἀνένα καλὸν μέσα, ἀκουσέ το, εἰ δὲ μὴ κάψῃ το. Ἐσὺ λέγεις τοῦ φίλου σου ἂν γράψῃς εἰς τὸν διάβολο Ὀδυσσεύς, γράψῃς τοῦ ἀπὸ μέρους μου νὰ θγάλη μερικὸς διαβόλους ἀπὸ μέσα τοῦ τοῦ τὸ λέγω μπέσα μὲ μπέσα, καὶ τότε θέλει γίνῃ χρῆσιμος εἰς τὴν πατρίδα, καὶ νὰ λάβῃ ἀξίως τὸ ὄνομα τὸ ὀποῖον φέρει. Κύριε, καθὼς λέτε ἐσεῖς οἱ διαβασμένοι, δύο λογίων διαβύλοι ἐμπαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρῶτον, ὡς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, κἀνὲ καλὸς ἀνθρώπος ἔχει μέσα του ἕνα διάβολον, ὁ ὅποιος ὀρμηθεύει καὶ δείχνει πρὸς τὴν ἀνθρώπον νὰ κἀνῃ τὸ καλόν, καὶ τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ κἀμῃ τὸ κακόν. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος διάβολος κἀνὲ καλοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θρησκεία μᾶς διδάσκει νὰ πιστέσωμεν ὅτι κατὰ θεῖαν παραχόρησιν μπαίνει σένακ ἀνθρώπον ὁ διάβολος καὶ τὸν ὀρμηθεύει νὰ κἀμῃ ὅλα τὰ κακὰ, ἐμποδίζοντάς τον ἀπὸ τὰ καλά καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δεῦτερος διάβολος. Ἐγὼ εἶμαι σὲ ἀπορίαν σὲ σένα ποῖος διάβολος κατοικεῖ, ὁ πρῶτος, ἢ ὁ δεῦτερος; Ὅσον διὰ λόγου μου, νὰ

ἔρῃς, ὅτι ἀρεῖνω ἐσένα νὰ μοῦ εἰπῇς ποῖον διάβολόν ἔχω μέσα μου. Ὁ πατέρας μου, ἐν καιρῷ Τουρκίας, ἐγύριζε μέσα στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια, καὶ ἐσκότωνε τούρκους ἔτρεχε εἰς τοὺς κάμπους καὶ εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἰθανάτωνε τούρκους ἐνυκτέρεθεν εἰς τὰ δάση, καὶ ἐκρόπτετο εἰς τοὺς ποταμοὺς, καὶ ἐσκότωνε τούρκους. Ὅσαι φορὰς εὐρέθη εἰς τὰ νερά τῆς θάλασσης, τούρκους ἔπνιγεν. Καὶ εἰς ὀλιγολογίαν, ἀφοῦ ἐρήμωσε πολλὰς τῶν τυράννων ἐπαρχίας ὡς δαιμονισμένος, ἐμαρτήρησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν τοῦ τυράννου. Τί λογὴς διάβολον εἶχε μέσα του; τοῦ πρώτου εἶδους, ἢ τοῦ δευτέρου; Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀποφασίσω, καὶ αὐτὸ στέκει σὲ σένα νὰ τὸ ἀποφασίσῃς. Ἐγὼ, χωρὶς προσωπικῶς νὰ γνωρίζω ἀπὸ ποῖον δαίμονα ἐκίθηροντο ὁ πατέρας μου, ἀρχισα νὰ σκοτῶνω ὅλον τυράννων τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ζωῆς μου τὸν ἀπέρασα εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰ βουνὰ, τὰ καρτέρια τῶν δρόμων, οἱ λόγγοι, καὶ τὰ ἀγρία θηρία εἶναι μάρτυρες ὅτι δισκόλω ἐφυγεν ζωντανὸς τούρκος ἀπὸ τὸ χέρι μου, ὅταν ἐξήγαγε κοντὰ μου. Συναναστραφόμενος μὲ αὐτοὺς τοὺς τυράννους καὶ καλὰ πληρονομούμενος διὰ νὰ σέβωμαι τοὺς ὀμογενεῖς τῶν, ἐγὼ κινούμενος ἀπὸ τὸν διάβολόν μου, τούρκους ἐσκότωνα. Οἱ κρημνοὶ, τὰ ποτάμια καὶ τὰ δάση ἦτον τὰ ἀγαπητὰ μου κατοικητήρια, καὶ τὸ τουρκικὸν αἷμα τὸ προσφάγι μου. Ἐσηκώθη ἡ ἐπαναστάσις, καὶ εὐθὺς, κινούμενος ἀπὸ τὸν διάβολόν μου, ἐλάτρευσα τοὺς ἀρχηγούς τῆς τὴν φωνὴν τους ἤκουσα καὶ τὴν ἀπόφασίν τους καὶ ἔτρεξα μὲ ὄλους τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Βλλάδος νὰ σκοτῶνω τούρκους. Μ' ὄλον ὅτι ἐκέκοιζα ἐν καιρῷ Τουρκίας, ὁ διάβολός μου μοῦ ἐσήκωσε αὐτὴν τὴν κλίαιν ἀφ' οὗ χωριστὰ ἐσηκώσαμεν τὰ ἔρματα . . . καὶ τί νὰ πολυλογῶ; τόσον μ' ἐφώτισεν ὁ διάβολός μου νὰ εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ψήραις, νὰ κοιτώμαι εἰς τὰ νερά, εἰς τὰ χιόνια, καὶ εἰς τὴν λάσπην, νὰ δοιμῶζω κἀνὲ στρατιωτικὴν ἀχαριστίαν, νὰ κωνηγῶμαι ἀδικῶς, ὡς κατὰδικος, καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀμογενεῖς καὶ φύλακας τῆς δικαιοσύνης, νὰ ἐπιθυμῶ συνέλευσις ἐθνικὰς, νὰ ἀγαπῶ δικαίους διοικητάς, νὰ εἶμαι λάτρης τῶν ἐναρέτων, καὶ φίλος τῶν σοφῶν, νὰ θυφῶ τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐλλάδος, ἐπιθυμῶντας μόνον

καὶ μόνον οἱ Ἕλληνες νὰ διοικοῦν καὶ νὰ βασιλεύουν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐκ τούτων ὅλων ἐστὶν ἡ δυνατότης νὰ συμπεράνης ποῖος διάβολος εὐρίσκειται μέσα μου . . . εἶναι ὁ διάβολος ὁποῦ ἔκαμε τὸν Σωκράτην νὰ πῆρ τὸ φάρμακον διὰ τὰς μεγάλας εἰς τὴν πατρίδα του ἐκδουλεύσεις, ἢ πάλιν εἶναι ὁ διάβολος ὁποῦ ἔκαμε τοὺς δημογεγεῖς μας νὰ παραδώσουν τὴν πατρίδα στοὺς μακεδόνες; στοὺς ῥωμαίους, καὶ στοὺς τούρκους; Ἐγὼ γὰρ λόγου μου νομίζω ὅτι ἐστὶν ἔχεις μέσα σου τὸν διάβολον ὁποῦ εἶχε καὶ ὁ Σωκράτης, γιὰ τὴν ζήτησιν γράμματα, καὶ διαβάσεις τὸν Ξενοφάντα καὶ Πλάτωνα· εἶσαι νέος ἕως εικοσιδύο χρόνων καὶ εἶσαι βουλευτὴς· λὺς πῶς καὶ χωρὶς δρόμων ἐμπορεῖ νὰ κυβερνηθῇ ἡ πατρίς· σὺ εἶσαι τὴν διοίκησιν τοῦ ἔθνους· διαφρονεῖς τοὺς συγγενεῖς σου ὁποῦ καταρατοῦν τὰ ἐθνικὰ εἰσοδήματα· σπειρίζεις ζιζάνια εἰς μωραίων καὶ βούρμελων· ἀνεβάσεις καὶ κατεβάσεις ἀπὸ τὰ ἀξιώματα ὅποιον θέλεις· δίνεις καλὸν παράδειγμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν σου τῆς χρηστοθεσίας, τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἀφιλοκερδείας, τῆς δικαιοσύνης· ἐρμηνεύεις τοὺς συγγενεῖς σου, ὡς παῖδες τοῦ Σωκράτους, νὰ μὴ ἀδικοῦν εἰς τὴν τιμὴν, τὴν ζωὴν, τὴν ἰδιοκτησίαν ὅλων τῶν συνεπαρχιωτῶν των. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐρευνῶντας εἰς τοῦ πατρὸς σου τὰς πράξεις, τὰς ἀνδραγαθίας τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸ φέρεσμον τῶν προυχόντων συγγενῶν σου, τὴν διάλυσιν τῆς ἐθνικῆς διοικήσεως ἐξ αἰτίας σου, τὴν προσκόλλησιν σου εἰς ξένον αὐτὴν, καὶ ὅχι εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς ἐλλάδος, συμπεραίνω μέσα μὲ μέσα ὅτι ἐστὶν ἔχεις μέσα σου τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους. Κύταξε ὁμως καλὰ, διατὶ κάθε Ἕλληνας ἔχει μέσα του δώδεκα λεγεῶνας διαδόλους· καὶ ἔπαρε τὰ μέτρα σου, διατὶ κοντεύει νὰ χαθῇ ἡ πατρίδα, ἢ νὰ πέσῃ σὲ κανένα χειρότερον ζυγὸν ἀπὸ ἐκείνον ὁποῦ ἐβαστοῦσαν οἱ πατέρες μας. Κύταξε καλὰ μὴ τύχη καὶ . . .

Ἐξ Ἀθηνῶν, τῆ 14 Φεβρουαρίου, 1824.
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΑΓΟΡΤΖΟΣ.

ΤΑ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΡΟΥΒΑΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

Ὁ Νικήτας Βλασιεφ ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης, ἀλλ' αἱ ἀναμνήσεις αὐτοῦ δὲν ἀνήρχοντο πέραν τοῦ 1812. Ὁ ῥώσσοσ χωρικὸς ἐν γένει δὲν ἔχει πολὺ ἀνεπτυγμένην τὴν μνήμην, ἐκτὸς ἐνν, ἐγκαταλείπων τοὺς ἀγροὺς, ἐπιδοθῆ εἰς τὸ ἐμπόριον. Καὶ πράγματι, ὅποιοι ἀναμνήσεις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφιλοχωρήσωσιν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκείνου, ὅστις ἀεὶ ποτε οὐδὲν ἄλλο εἶλεπε ἢ τὴν ἵνοιξιν ἐπερχομένην μετὰ τὸν χειμῶνα, καὶ εἶτα ἄλλους χειμῶνας ὑπὸ ἄλλων ἀνοίξεων ἀκολουθουμένων, μηδεμίαν δ' ἐπιφέροντας μεταβολὴν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων; Δύο ἐποχαὶ ἐν τούτοις ἐνεχράχθησαν ἀνεξί-

τηλοὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν συγγρόνων. Ἡ προσφατοτέρα εἶναι ἡ τῆς 19 Φεβρουαρίου 1804· ἡ χειραφέτησις τῶν δουλοπαροικίων ἐμύρφωσε καρδίαν νέαν ὑπὸ τὸ δερμάτινον τοῦ ἰουπίου τῆς παλαιᾶς Ῥωσσίας. Ἡ ἐτέρα εἶναι ἡ τῆς γαλλικῆς εἰσβολῆς ὑπὸ μονότονος καὶ ἐν τῇ ἢ ζωῇ τοῦ εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ δεσπότη του μόνου προσηλωμένου δουλοπαροίκου, οὐδεὶς ὅμως ἐξ ὅσων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐξῆσαν ἠδυνήθη νὰ τὰς λησμονήσῃ.

Ὁ Νικήτας ἦτο δουλοπαροικὸς μεγάλης τινοσ ἰδιοκτησίας ἐν τῇ διοικήσει Σμόλενσκ. Ὅπως καὶ τῶν ἄλλων χωρικῶν καὶ αὐτοῦ ὁ βίος διέρρεε μονότονος καὶ ἀπαρτήρητος ὅλων· ἐνυμφεθῆ, ἐγέννησεν ἡμίσειαν περίπου δωδεκάδεκα παιδίων, τὰ ἔχασε σχεδὸν ὅλα, καὶ τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἀνάστημα ἐκურτοῦτο βραχυμῆδον ἐκ τῆς ἐργασίας· ἐξεπλήρου τακτικῶς τὰς ἀγγαρείας τῶν αὐθεντῶν, ἐπλήρωνεν ἀκριβῶς τὸ εἰς τὴν κίριον του ὀφειλόμενον μίσθωμα τοῦ κτήματος, ἐμυθόσκετο οὐδὲ πλέον οὐδὲ ἔλαττον παντὸς ἄλλου χωρικοῦ, ὅτε διεδόθη ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν τὸ ἔκουσμα, ὅτι οἱ μουσουλμάνοι ἐπῆρχοντο κατὰ τῆς ἀγίας Ῥωσσίας.

Μουσουλμάνους ἀπεκάλουν τοὺς ξένους. Ὁ γνήσιος ῥώσσοσ χωρικὸς ἐθεώρει μέχρι τῶν τελευταίων ἀκόμη ἐτῶν—ἴσως δὲ καὶ σήμερον ἐτι ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ εἰς τὰς ἀποκέντρους ἐπαρχίας—τὸν ξένον, οἰοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο, εἰδωλολάτρην ἢ μουσουλμάνον· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν μακροχρονίων κατὰ τῶν Τούρκων πολέμων.

Καμμία σχεδὸν ἐφημερίσ δὲν εἰσεχάρει εἰς τὰ οἰκήματα τῶν αὐθεντῶν, εἰς δὲ τὰς καλύβας οὐδὲ ἤξευρον τί θὰ εἶπη ἐφημερίσ. Καὶ εἰς τί θὰ ἐχρησίμευεν ἡ ἐφημερίσ ἀφ' οὗ ἐκτὸς τοῦ αὐθεντοῦ καὶ τῶν ἱερέων οὐδεὶς ἄλλος ἤξευρε ν' ἀναγινώσκῃ!

Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας δὲν ἀπορρεῖ μόνον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων. Μόλις ἠγγέλθη ὅτι εἰσεβάλλον οἱ ἔχθροὶ καὶ πύραυτα ὅσοι ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ πολεμήσωσιν ἐξέπλισθησαν ὅπως ἠδύναντο μὲ πυροβόλα, δρέπανα, πελέκεισ, καὶ ἀνέμενον εὐτόλμως τοὺς εἰδωλολάτρους.

Ἡ ὁδὸς τῶν κατακτητῶν δὲν διήρχετο διὰ τοῦ χωρίου τοῦ Νικήτα· γογγύζοντες οἱ χωρικοὶ ἐπανήλθον εἰς τὰς καλύβας των καὶ περιέμενον.

Καὶ δυστυχῶς διὰ τοὺς Γάλλους δὲν περιέμενον ἐπὶ μακρόν. Μόλις ἐπέσαν αἱ πρῶται χιόνες καὶ τὰ ξενικὰ στρατεύματα ἐστράφησαν ἐπανερχόμενα εἰς τὴν μακρινὴν αὐτῶν πατρίδα· ἀλλὰ τὸ δρομολόγιον αὐτῶν ἦτο ἀτακτον, διότι δὲν ἦτο διαγεγραμμένον ὑπὸ χειρὸς νικητοῦ.

Ἐν τῷ τὸ κύριον μέρος τοῦ στρατεύματος μετὰ φρινομένης τάξεως, ἦν καὶ ἐν αὐτῇ ἐτι τῇ

ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ προσεπάθει νὰ τηρήσῃ, ἠκολούθει τὴν κεχαραγμένην δημοσίαν ὁδὸν, πολλὰ ἀποσπάσματα ἐπλακίσθησαν διὰ πλαγίον βαδίσαντα ἀτραπῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν οὕτω νομισάντων ἔτι συντομεύουσι τὸν δρόμον των ἐπανεῖδε τὸ σύνταγμα του.

Οἱ χωρικοὶ ἀνέμενον κεκρυμμένοι εἰς τὰ δάση, εἰς τὰς φάραγγας, ἐνεδρεῦντες ἐπισθεν θάμων καὶ φραγμῶν, θέλοντες νὰ ὑπερασπισθῶσιν τὴν πατρίδα των κατὰ δύναμιν—καὶ δὲν εἶχον μὲν πλέον ἀνάγκην νὰ τὴν ὑπερασπισθῶσιν, ἀλλ' ἔσχον τὴν ἠδονὴν νὰ ἐκδικηθῶσιν αὐτῆν.

Ἐπειτα ἀπὸ τσεσάρκοντα ἔτη, ὁ Νικήτας, ὅστις καὶ τὸν γάμον του αὐτὸν καὶ τῶν τέκνων του τὴν γέννησιν ἀμυδρῶς μέλις ἐνεθυμῆτο, οὐδὲν τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συμβάντων εἶχε λησμονήσει.

—Ἐρριζα ἀπ' αὐτοῖς! ἔλεγε σιγᾶ, καὶ οἱ φραῖοὶ καὶ τυφλοὶ σχεδὸν ὀφθαλμοὶ του ἀπῆστραπτον. Οἱ εἰδωλολάτραι! ἤθελαν νὰ πάρουν τὴν πατρίδα μας! Μὴ τοὺς ἐκνηγησάμεν μὴ χαρὰ! Πρῶτα μὲ δρέπανια καὶ τσεκούρια καὶ ὕστερα μὲ τὰ τουφέκια τῶν σκοτωμένων. Ἐγὼ δὲν εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου ἕως τότε τουφέκι, ἀλλὰ γρήγορα ἔμαθα πῶς νὰ τὸ βίξω. Καὶ ὅταν ἐφυγαν—ὅσοι ἔμπορῶσαν ἀκόμη νὰ τρέξουν, ἐθάψαμεν τοὺς ἄλλους,—ὅσοις ἀπέμειναν. . . Ἦσαν τουφέκια, ἦσαν. . . πλῆθος! καὶ σπαθιά καὶ παλάσκαϊσ καὶ ἀπ' ὅλα! Ἐγερσίσαμεν τόσα ἀμάξια μ' αὐτὰ τὰ ἐπωλήσαμεν εἰς τὴν χώρα καὶ τὰ μοιρασθήκαμεν. Πόσα χρήματα πήρα τότε! Ποτέ μου δὲν ἐπίστευσα ὅτι εὐρίσκοντο τόσῳ πολλὰ χρήματα εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ λέγει ἡ παροιμία ὅτι: ἀνεμομαζώματα ἀνεμοσκορπίσματα, ὅμως ὁ Νικήτας κατάρθωσε νὰ σχηματίσῃ περιουσίαν τινά. Καὶ ἔπειτα ἡ τιμὴ τῶν ὑπῶν τῶν ἐπιδρομῶν, ἴσως καὶ ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος, ἦσαν χρήματα κακῶς κτηθέντα; Μόνῃ ἢ θεῖα ἰσχύοντα δύναται νὰ λύσῃ τοιαῦτα ζητήματα.

Ἡ περιουσία τοῦ Νικήτα δὲν ἦτο κολοσσιαία. Ἦγάρωσε δύο ἀγελάδας, ἐπώλει ὀλίγον βούτυρον, εἶτα εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἀπόκεντρον χωρίον του τὴν γρῆσιν τῶν βελονῶν, τῶν μικρῶν κατόπτρων τῶν ἀντὶ πέντε καπηλίων πωλουμένων καὶ ἄλλων παραπλησίων ἀθυρμάτων. Ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτοῦ ταξειδίων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀπέκτησε πολλοὺς βεμματισμοὺς, ἐλαφρὰν προσβολὴν ἀποπληξίας καὶ τὸ στοργύλον ποσὸν εἰκοσιπέντε ἀργυρῶν ρουβλίων, ἐν ἄλλοις λόγοις ἐκατὸν φράγκων.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆλθε χρεωκοπία, περικόψασα μικρὸν ὄλα τὰ κεφάλαια, ἦτις ὅμως οὐδὲ κὰν ἔθιξε τὴν περιουσίαν τοῦ ἡμετέρου ἥρωος, διότι αὐτὴ δὲν ἀπετελεῖτο ἐκ χαρτονομισμάτων. Βλέπων ἐαυτὸν κάτοχον εἰκοσιπέντε ρουβλίων

εἰς μικρὰ ἀργυρᾶ καὶ εἰς χαλκᾶ ἔτι νομίσματα, κεκρυμμένα ἅπαντα ἐν τινι ὀπῇ τοίχου, ἀγνώστω τοῖς λοιποῖς θνητοῖς, ὁ Νικήτας ἐσκέπτετο ἐπὶ πολὺ συλλογίζόμενος τί θὰ τὰ κάμῃ.

Ἐν Ῥωσσίᾳ ἡ οἰκογένεια ζῆ ἐν κοινῷ ἐν μεγάλῃ καλύβῃ, ἀποτελουμένη ἐξ ἐνὸς μόνου κατοικησίου δωματίου, ὅπερ πολλαῖς διαιρεῖται εἰς δύο διὰ λεπτοῦ χωρίσματος. Ἐν τούτῳ αἱ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας· παπποὶ, μᾶμμαι, θεῖαι, πατέρες, ἀδελφοὶ, τέκνα, ἔγγονοὶ κοιμῶνται ἀναμῆξ ἐπὶ τῆς πλατείας ἐκ κεράμων θεομάστρας κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐπὶ ξυλίνων σαλίδων κατὰ τὸ θέρος. Ἐνίοτε ἐπὶ ἦναι πολλοὶ ὁ καύσιον, ὅσοι δὲν φοβοῦνται τὰ κρυολογήματα κοιμῶνται εἰς τὸν παντὶ ἀνὴρ ἀνακλιπταμένον χορτοβαλῶνα· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πολυτέλεια, ἢ ἐπιτρέπεται νὰ γίνηται χρῆσις μόνον πρὸ τῆς συγκομιδῆς τοῦ χόρτου, διότι ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἀποθήκαι δὲν ὑπάρχει πλέον θέσις διὰ νὰ κοιμηθῇ τις, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ τὰ ζῶα δὲν ἀρέσκονται εἰς χόρτον συνθλιβέν ὑπὸ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ δὲν πρέπη νὰ φθειρῆται τόσῳ πολὺτιμος συγκομιδῆ.

Ὁ Νικήτας δὲν ἐθεώρει λοιπὸν πολὺ ἐξησφαλισμένην τὴν κατοχὴν τῶν εικοσιπέντε αὐτοῦ εἰς κεράτια ρουβλίων· οἱ ἐναπολειφθέντες αὐτοῦ υἱοὶ καὶ ἡ θυγάτηρ εἶχον σμῆνος παιδίων, τὰ ὅποια ἀργὰ ἢ γρήγορα ἦτο δυνατὸν ν' ἀνακαλύψωσι τὴν κρύπτῃν, καὶ τότε τ' ἀργυρᾶ γρηγορήσια (νομίσματα δέκα καπηλίων) θὰ ἐξηφανίζοντο μετὰ τὰ χαλκᾶ καπήλια, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τέλους θὰ ἐναπέμενον ἐν τῷ σάκκῳ.

Ὁ γέρον χωρικὸς ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ ἐπαξὶ ἐτι εἰς τὴν πόλιν. Ἐλαβε τὸν ἵππον καὶ τὸ ἀμάξιον τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του, ἐφόρσε τὸ ἐβροτινὸν του τουλοῦπιον, τὴν δ' ἐπαύριον ἐπανήλθε φαιδρὸς καὶ εὐθυμὸς, μεθύων ὀλίγον καὶ θλίβων μετ' ἐμφάσεως τὸ στήθος διὰ τῆς χειρὸς.

Τὰ μικρὰ, ὅσα εἶχον ἠλικίαν ἀπὸ δέκα μέχρι δεκαπέντε ἐτῶν, τὸν ἐθεώρουν μὲ ἀπεσβολωμένον ἦθος.

—Ναι, μικρὰ μου περιστεράκια, τὰ εικοσιπέντε ρουβλία ἔγιναν τώρα ἕνα κομμάτι χαρτί. Ἐνα εὐμορφο γαλάζιο χαρτί, βρμμένο εἰς ἕνα σακκουλάκι. Ὁ παπποῦς θὰ κοιμᾶται μὴ μ' αὐτὸ, καὶ ξεῖρτε πόσῳ ἐλαφρὰ κοιμᾶται ὁ γεροπαπποῦς. Ἦσαι πλέον, πουλάκια μου, ὅτι ἔχω τὸ ἔχω γιὰ λόγου μου. Ἐ! Ἐ!

Τὰ παιδία, ἄτινα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἶχον συσφράσει μερικὰ τέταρτα καπηλίου ἐκ τῆς κρύπτῃς, δὲν συνμερίζοντο τὴν εὐθυμίαν τοῦ παπποῦ, ὅπερ ἐλέπων ἐκείνος τὰ ἐπιλοδορήσει διὰ τινῶν λακτισμάτων, ἐτράβηξε τὰ μαλλία τῶν δύο μικροτέρων καὶ ὑπῆγε νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς θεομάστρας, ὅπως χωνεύσῃ ἐνταῦθα τὸν ὄινον καὶ τὴν χαρὰν του.

Ἐκτοτε ὁ γέρον Νικήτας οὐδαμῶς εἰργάζετο, ἀλλ' ἀνεπαύετο θερμαινόμενος εἰς τὸν ἥλιον, ἐν ᾧ περίεξε αὐτοῦ ἡ οἰκογένειά του κατεγίνετο εἰς πολυμοχθοτάτας ἐργασίας.

— Εἶναι ἡ σειρά σας τώρα, παιδιά μου, ὑπετονθούριζε βλέπων αὐτοὺς μεταβλίνοντας πρὸς ἐπιτέλειαν ἀγγαρειῶν ἔκπρα τὸ χρέος μου, ἐμάζευσα περιουσίαν, σὰς ἐγέννησα καὶ σὰς ἀνέθρεψα ὅσον ὁποῦ ἐγίνατε ἄνδρες. . . Τώρα γηροκομήσατε τὸν παππούν' ὅταν μεγαλώσῃτε θὰ γηροκομήσωσι καὶ σὰς τὰ παιδιά σας.

Καὶ τότε ὁ Νικήτας ἐξῆγε τοῦ στήθους του τὸ ἐκ μουσελίνης σακκίδιον, τὸ περιέχον τὸ τράπεζικόν του γραμματίον τῶν εἰκοσιπέντε βουβλίων. Ἐστρεψε καὶ ἀνέστρεφεν αὐτὸ, τὸ ὠσφραλινετο, τὸ ἔψαυε, καὶ μετ' ἀφ' αὐτοῦ ἠδονῆς ἤμορζε τὸν θρούν τοῦ ὑπὸ τῶν δακτύλων του συμπτυσσομένου λεῖου ἐκείνου καὶ μεταξὺδους χάρτου. Ἡμέραν τινὰ τὸν κατέλαβε τρόμος αἰφνίδιος, καὶ ἀμέσως ἔστρεξε νὰ εὐρῆ αἰγμυρῶν μάχαιραν, ἐπανεβλῶν δὲ ἐκάθησεν εἰς τὸν ἥλιον ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας του καὶ ἤρχισε νὰ ἐξηλώνη ἐπιμελῶς τὸ πολύτιμον σακκίδιον. Τῷ εἶχεν ἐπέλθει ἰδέα τρομερά. . .

Μήπως διὰ τινος μαγγανεύματος τὸ κυανοῦν γραμματίον του ἀπόλεσε τὴν ἀξίαν του;

Μήπως ὑπεξαιρέσεως αὐτὸ τὸ ἀντικατέστησε διὰ κοινῆ καὶ ἀνοφελοῦς λευκοῦ χάρτου;

Αἱ τρέμουσαι χεῖρές του λίαν ἀδελῶς ἐξήλωνον τὸ σακκίδιον δις ἐτρυνθῆν μετὰ τὴν αἰγμυρῆν τοῦ μαχαιρίου καὶ ἐπὶ τέλους ἐδέησε νὰ κάμῃ καὶ τῶν ὀδόντων του χρῆσιν, ὅπως ἀνοίξῃ τὸ λεπτὸν περικάλυμμα. Διὰ βλέμματός πληθροῦς ἀγωνίας ἠρεύνησε τὰς πτυχὰς τοῦ χαρτοῦ. . . Ἐβλεπε πάντοτε κυανοῦν τὸ πολύτιμον ἐκείνο τραπέζικόν γραμματίον! Ἐξηκολούθει ἔχον τὴν ἀξίαν εἰκοσιπέντε βουβλίων!

Ὁ Νικήτας ἐξεδίπλωσεν αὐτὸ μετὰ στοργῆς, τὸ ἐξέτεινεν εἰς τὸν ἥλιον, σηκωίων διὰ τῆς χειρὸς τὰς γραμμὰς τοῦ μετ' ὑδάτινα σημεῖα ἐκτετυπωμένου ἐπὶ τοῦ πάγου τοῦ χάρτου διεσφάλου ἀεταῦ καὶ θαυμάζων μεθυσθεὶς ἐκ τῆς θέας τοῦ κεφαλαίου του καὶ ἐκ τῆς γλυκαίας θερμότητος ἐαρινοῦ ἡλίου, ἤρχισε ταπεινῇ τῇ φωνῇ νὰ προσαγορεύῃ τὸν χάρτην διὰ λέξεων θωπευτικῶν καὶ ν' ἀπευθύνῃ αὐτῷ εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

Σκιά τις παρενεβλήθη μετὰξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ χωρικοῦ.

Ὁ Νικήτας ἤγειρε μετ' ἀπεριγράπτου τρόμου τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀπαίσιον βλέμμα τῶν ἡμισβέστων ὀφθαλμῶν του προσηλώθη ἐπὶ τοῦ προσελθόντος ἀδικαρίτου. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ προσέλαθε τότε ἔκπρασιν προσητέραν καὶ ἐξέβαλε τὸν πλόντου πρὸ τοῦ ἐφημέριου τῆς ἐνορίας.

— Δὲν ἐντρέπεσαι, Νικήτα, τῷ εἶπεν ἐκεῖ-

νος διὰ φωνῆς αὐστηρᾶς, δὲν ἐντρέπεσαι ν' ἀγαπᾷς τόσῳ πολὺ τὰ χρήματα! Τὰ τέκνα σου ἐργαζόμενα ἀποθησκουσιν ἀπὸ τὸν κόπον διότι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη ἓνα ἵππον, καὶ σὺ φυλάτεις αὐτοῦ εἰς τὸ σακκοῦλι σου τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνασο νὰ τοὺς συνδράμῃς καὶ νὰ ἐπισύρῃς τὰς εὐλογίας των. Δὲν ἔχεις ἀγαθὴν καρδίαν!

— Τὰ παιδιά μου δουλεύουν, πάτερ Ἰακείμ, ἀπεκρίνατο ὁ Νικήτας καμμένων τοὺς ὀφθαλμοὺς μετ' ἐκφράσεως μὴ εὐπαταήτου πανουργίας, καὶ εἶναι πολὺ σωστόν. Καὶ ἐγὼ ἐδούλευα πρῶτα σὰ σκύλλος καὶ κἀνεὶς δὲν μου ἔδωκεν ἓνα ἄλογο! Καὶ ἔπειτα τὸ ἄλογο ἤμπυρει καὶ νὰ φορήσῃ, καὶ τότε πᾶνε τὰ χρήματα!

— Ἄλλ' ἂν δὲν θῆλῃς ἄλογον, ἤμπυροῦν ν' ἀγοράσωμεν ἄλλο τι, ἀπεκρίνατο ὁ ἐφημέριος.

Ὁ ἐφημέριος ἐκεῖνος ἦτο κάλλιστος ἄνθρωπος, ἀποκλίνων ὀλίγον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅστις εὐχαρίστως ἤνοιγε συνομιλίαν μετὰ τῶν ἐνοριτῶν του, —διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐνέκλειον ἐν τῇ καρδίᾳ των, ὡς ἔλεγε.

— Δὲν ἔδωκες ἀκόμη οὐδὲ ἓν κηρίον εἰς τὴν Παναγίαν, οὔτε εἰς τὴν προστάτην σου ἁγίαν. Νομίζεις ὅτι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θὰ βελήσωσι νὰ δεηθῶσι τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς σου;

— Ἐχομεν ἀκόμη καιρὸν νὰ συλλογισθῶμεν δι' αὐτὰ, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Νικήτας μετὰ τῆς αὐτῆς ἀταραξίας.

— Πῶς ἔχεις καιρὸν! ἀνέκραξεν ὁ πατήρ Ἰακείμ, γέρον ἁμαρτωλὲ! Σὺ εὐρίσκεισαι ἤδη εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. . .

— Ὅχι ἀκόμη, ἅγιε δέσποτα, στέκω πολὺ καλὰ εἰς τὴν ὑγίαν μου.

— Ἄλλὰ, ταλαίπωρε, τί ἡλικίαν ἔχεις;

— Δὲν ἤξεύρω, αἰδεσιμώτατε.

— Τί ἡλικίαν εἶχες κατὰ τὰ 1812;

— Ἐὰ ἤμουν τότε ὡς τριάντα χρόνιαν.

— Λοιπὸν περιπατεῖς εἰς τὰ ἐβδωμήντα καὶ λέγεις πῶς ἔχεις ἀκόμη καιρὸν! Μετανόησε διὰ τὰς ἁμαρτίας σου, ἐν ὅσῳ ὁ Θεὸς σὲ ἀφίνει νὰ ζῆς! . . .

— Θὰ μετανοήσω, αἰδεσιμώτατε.

— Καὶ ἄναπτε κηρία εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας, ἀκούεις;

— Ἀκούω, αἰδεσιμώτατε, θ' ἀνάψω. Τώρα δός μου σὲ παρακαλῶ τὴν εὐχὴν σου.

Ὁ ἱερεὺς τὴν ἠλόγησε δωρεάν, —διότι ἂν ἔλλωσεν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὁ πανουργὸς γέρον οὐδὲν θὰ ἐζήτει, —καὶ ἀπῆλθεν ἐλεεινολογῶν κατ' ἑαυτὸν τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, —κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Νικήτας οὐδὲν ἔτι εἶχεν ἀνάψῃ κηρίον, —ὁ ἵππος τοῦ υἱοῦ του ἐδικαίωσε τοὺς φέβους οὗς αὐτὸς ἐξέφρασε κατὰ τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς Ἰακείμ συνδιάλεξίν του τὸ ταλαίπωρον ζῶον ἀπέθικεν ἀνοργήστως, ὡς ἀγοργή-

στος καὶ ἐξῆσεν ὑπὸ τὸ σάγμα καὶ τὸν χαλινόν.

Ἦτο τοῦτο δυστύχημα μέγα δι' ἔπασαν τὴν οἰκογένειαν. Ὁ ἵππος εἶναι εἰς τὸν βόσπον χωρικὸν χρησιμώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑποκαμίσου, ὃ φέρει ἐπὶ τῶν νότων. Ἐν Ῥωσίᾳ ἡ γῆ πρέπει νὰ μείνῃ ἀκαλλιέργητος ἐπὶ ἓν ἔτος ἀνὰ πᾶσαν τριετίαν· αἱ ἀποστάσεις δὲ διατρέχουσι πρὸς συχομιδὴν τῶν προϊόντων εἶναι πολλάκις μέγισται. Ὁ ἵππος εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ εἶναι ἀνάγκη ἀγορᾶς τοιοῦτου, καὶ ἂν ἔτι δεῖσθαι πρὸς πληρωμὴν αὐτοῦ σύμπασα ἡ οἰκογένεια νὰ νηστεύσῃ ἐπὶ ἓν δόλοκληρον ἔτος, ξηρὸν μόνον ἄρτον τρώγουσα.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Νικήτα συναπεσφάσισαν νὰ παρακαλέσωσι τὸν γέροντα νὰ τοὺς δανείσῃ τὰ πρὸς ἀγορὰν ἵππου ἀπαιτούμενα χρήματα. Οἱ ἵπποι δὲν εἶναι ἀκριβοὶ ἐν Ῥωσίᾳ· πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου καλοὶ μικροὶ φορητοὶ ἵπποι ἐπωλοῦντο ἀντὶ δώδεκα μέχρι δεκαπέντε ἀργυρῶν βουβλίων μόνον. Τὴν Κυριακὴν, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, πρὶν ἢ καθίσωσιν εἰς τὴν οἰκογενειακὴν τράπεζαν, οἱ δύο υἱοὶ προσεκύνησαν τοὺς τὸν Νικήταν, πρηνεῖς πίπτοντες καὶ διὰ τοῦ μετώπου ψαύοντες τὴν γῆν, εἶτα δὲ διὰ τῆς βοηθείας τῶν χειρῶν ἀνεγειράμενοι· —Πάτερ, τῷ εἶπον ἀμρότεροι συγχρόνως, εὐεργέτησόν μας.

Ὁ Νικήτας ἀνέμενεν ἀτάραχος τὴν αἴτησιν.

— Εἰξέυρεις ὅτι τὸ ἄλογόν μας ἐφόρησεν, εἶπεν ὁ πρεσβύτερος.

— Καὶ δὲν ἔχομεν τὰ μέσα ν' ἀγοράσωμεν ἄλλο, προσέθηκεν ὁ δευτέρος.

— Ναι, εἶπεν ὁ Νικήτας, ὁ πανάγαθος Θεὸς σὰς ὑπέβυλεν εἰς αὐτὴν τὴν δοκιμασίαν. Λέγουν ὅτι παιδεύει ὅσους ἀγαπᾷ.

— Δάνεισέ μας χρήματα διὰ ν' ἀγοράσωμεν ἓν ἄλογον! ἐπανελάθει ὁ πρεσβύτερος· καὶ εἶτα ἀμρότεροι προσέθηκαν ὁμοῦ: —Καὶ θὰ προσευχόμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ σὲ αἰωνίως.

Ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια, γυναῖκες καὶ παιδία, ἦσαν ὀπισθεν τῶν ἱκετῶν καὶ πρηνεῖς προσεκύνησαν ὡς ἐκεῖνοι τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας.

Οὗτος ἔγωγε τὴν χεῖρα εἰς τὸ ὑποκάμισόν του καὶ ἔψαυσε τὸ σακκίδιον, ὅπερ ἦν ἐξηρημαίνον διὰ τινος ταινίας ἐκ τοῦ τροχῆλου αὐτοῦ.

— Εἶθε ὁ Παντοδύναμος νὰ λυπηθῇ τὴν δυστυχίαν σας, εἶπεν ἡγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω τίποτε.

— Ὁ πάτερ μας, εὐεργέτα μας, ἡγαπημένε μας! . . . ἐκράνιζον σίμπικτες οἱ κάτοικοι τῆς καλῆς, προσερχόντων τῶν δύο υἱῶν. Σῶσέ μας, προστάτευσέ μας.

Διὰ χειρονομίας λίαν εὐνοήτου, ὁ Νικήτας ἔφραξε τὰ ὠτά του. Ἠγέρθη ἡ ἀρόασις ἐτελείωσεν αἱ ἱκεταὶ ἔπασσαν ἀποτόμως.

— Μὲ σκοτίζετε, εἶπεν ὁ γέρον. Ὑπάρχουν Ἰβραῖοι, πηγαίνετε νὰ δανεισθῆτε.

Καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς σιγῆς.

Τοιοῦτος εἶναι παρὰ τοὺς βόσπους χωρικοὺς ὁ οἰκογενειακὸς σεβασμὸς, ὥστε οὐδαὶς οὐδὲ λέξιν εἶπε· καὶ οὐδεὶς συνέλαθε τὴν ἰδέαν νὰ τῷ κλέψῃ τὸ σακκίδιον. Καὶ βεβαίως μὲν οἱ υἱοὶ τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ τὸν ἀπεκάλουν καληρόσκυλλον, γεροδιάβολον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραπλήσια ἐπιθετὰ ἀπένεμον αὐτῷ, —ἀλλ' ὁ ἐξωτερικὸς σεβασμὸς οὐδέποτε ἐλείψεν.

Ἰγῆγαν εἰς τὸν Ἰβραῖον. Ὁ Νικήτας ἔλεγεν ἀληθῆ ὑπάρχουσιν Ἰβραῖοι ἐν Ῥωσίᾳ, πολλοὶ καὶ πανταχοῦ σχεδόν, —καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς περιουσίας τῶν ἀπόρων χωρικῶν μεταβαίνει εἰς τὰς ἀρπακτικὰς αὐτῶν χεῖρας. Νέος ἵππος εἰσήλθεν εἰς τὸν σταβλόν, καὶ ὁ θεὸς ἐξηκολούθησεν ὁ αὐτὸς ὡς καὶ πρότερον ἐκτός τινων στερησῶν ἐπὶ πλέον, ὡς ὅλη ἡ οἰκογένεια ὑφίστατο. —Ὁ Νικήτας ἔμειν ἀπῆται πάντοτε τὴν τακτικὴν αὐτοῦ τροφήν καὶ τὴν ἐλάμβανε πάντοτε, διότι δὲν ἠννόει νὰ στερηθῇ τίποτε.

— Δὲν πταίω ἐγὼ, ἔλεγεν εἰς τὴν θυγατέρα του, ἐὰν ἐφόρησε τὸ ἄλογον. Θέλω τὸ κῶδός καὶ τὸ τσάι μου, ὡς πάντοτε.

Καὶ ἡ θυγάτηρ του ὑπέκουεν ἐλιγώτερον τρώγουσα καὶ πλειότερον ἐργαζομένη.

Ἐκείνη ἔμειν ὡς δὲν ἠσθένησεν, —ἡ Θεῖα Πρόνοια ἐδηλοῦ πολλὰκις οὕτω τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς, —ἀλλ' ὁ Νικήτας!

Ἐσπέραν τινὰ, καθ' ἣν ἔμεινε πλέον τοῦ δέοντος μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, προσεβλήθη ὑπὸ πυροστοῦ, καὶ τὴν ἐπαύριον, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς θερμότητος, φρίσων καὶ ριγῶν, καίτοι ὑπὸ σωραίας ἐσκεπασμένος προβειῶν, αἰτινας ἐξ ὀλοκλήρου σχεδόν ἐκάλυπτον αὐτόν.

Παρηλθὼν οὕτω δύο ἡ τρεῖς ἡμέραι χωρὶς ὁ γέρον νὰ αἰσθανθῇ ἐλαττώσιν τινα. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐζήτει διὰ φωνῆς ἐοργχάδους νὰ πῆ· —εἰς τῶν ἐγγόνων του, ὅστις τὸν ἐφόλαττε, τῷ ἔδιδε λάγνηνον περιέχουσαν κῶδός· —ὁ Νικήτας ἔπιεν ἀφθόνως ἐκ τοῦ ὑποξύνου ἐκείνου ποτοῦ, εἶτα ἔστρεψε τὰ νῶτά του χωρὶς νὰ εἶπῃ εὐχαριστῶν, καὶ ἐξέπεμπε θαθὸν στεναγμόν.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἡ κατάστασις αὐτῆ ἤρχισε νὰ θορυβῇ τὴν οἰκογένειαν. Οὐχὶ διότι ὁ βῶστος χωρικὸς δεικνύει πολλὴν τρυφερότητα ὅταν πάσχωσιν οἱ συγγενεῖς του· ὀλίγον τὸν μέλει ἂν ὁ ἄλλος ὑποφέρῃ, ἀφ' οὗ δὲν φροντίζει παραπολύ καὶ ὅταν ὑποφέρῃ ὁ ἴδιος ἡ ἰδέα τοῦ πεπωμένου καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐγκαρτερήσεως, αἰτινα ἀποτελοῦσι τὴν θέσιν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, συντελοῦσιν ὅπως τὰς ἀσθενείας καὶ τὸν θάνατον αὐτὸν θεωρῇ ὡς δυσάρεστα μὲν ἀλλὰ συνηθέστατα πράγματα, —ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ὡς τὰς δυσκαρίας τοῦ αἵματος.

Ἄλλ' ὁ Νικήτας ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογε-

νείας· ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἄρα ἦν πολυτιμωτέρα πάσης ἄλλης κοινῆς ζωῆς. Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του ἐπλησίασεν εἰς αὐτὸν καὶ τῷ προέτεινε νὰ ὑπάγῃ νὰ φέρῃ τὴν μασχάλην. . . Οἱ ἀναγνώσται μου δὲν πρέπει νὰ γελάσωσιν ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ. Μήπως ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ, ἡ μαῖα δὲν θεραπεύει χεῖρας καὶ πόδας ἐξαρθρωθέντας; μήπως ἐκεῖνὴ δὲν κάμνει τοὺς ἐπιδέσμοις τῶν πληγῶν, καὶ δὲν διατάσσει ζεστά ποτὰ διὰ τοὺς πυρέσσοντας;

— Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν μασχάλην! ὑπετονθόρυσεν ὁ γέρον. Δὲν ἔχω χρεῖαν αὐτῆς διὰ ν' ἀποθάνω, ἂν ἦλθεν ἡ ἄρα μου.

— Ἀλλ' ἡ πόλις δὲν ἀπέχει πολὺ, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὁ δευτερότοκος υἱός· ἂν θέλῃς νὰ προσκαλέσωμεν τὸν ἱατρόν. . .

Δὲν ἐπρόφρασε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν του καὶ ἐδέχθη κατὰ κεφαλῆς τὸ ξύλινον δοχεῖον, τὸ περιέχον τὸ πρόγευμα τοῦ πατρὸς του. Κατόρθωσε κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ν' ἀποφύγῃ τὸ κτύπημα, καὶ ἀπέμεινεν ὡσεὶ ἐνῆς, σπυγγίζων διὰ τῆς χειρὸς του τὸ πρόσωπον, εἰς δ' εἶχε κολλήσει μέρος τοῦ ἐν τῷ δοχεῖῳ ἐμπεριεχομένου πόλτου.

— Τὸν γιατρὸν, εἶ τὸν γιατρὸν! βέβαια, θέλετε τὸ γρηγορότερον νὰ πάρῃ ὁ ξένος τὰ λίγα χρηματάκια, ποῦ τόσον κόπον ἔκαμα ἕως οὗ τὰ μαζεύσω! Καὶ μήπως θὰ τὸν πληρώσετε σεις αὐτὴν τὴν διαβολογιατρόν; Μάλιστα! Ἢ εἴθετε μὲ καταβασμένα μούτρα νὰ μοῦ εἰπῆτε:— Πατέρα, δὲν ἔχομεν λεπτὸν σὺ ἱατροῦθῆς, πλήρωσε καὶ σὺ. . . Σύρετε 'ς τὸ διάβολο, ἔλοι, ἔλοι, ἔλοι, ἔλοι σας!

Ὁ Νικήτας ἐπανεπέσεν εἰς τὴν κλίνην καὶ οὐδὲ λέξιν εἶπε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Τὴν ἐσπέραν ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἐχειροτέρευεν· ἡ ἀσθμαίνουσα ἀναπνοὴ αὐτοῦ καθίστατο θαυμηδὸν δυσκολωτέρα. Ἡ οἰκογένεια ἐφοβήθη καὶ ἔστειλε νὰ φέρῃ τὴν ἱερέα.

— Μπα! δὲν εἶναι τόσῳ ἄρρωστος, ἐκέφθη ὁ πατὴρ Ἰακείμ μὲν ἰδὼν αὐτόν· μᾶλλον θυμωμένος φαίνεται παρὰ ἄρρωστος. Ἄς ἴδωμεν ποῖον εἶναι τὸ τραυτὸν μέρος του.

Ἐπλησίασεν εἰς τὴν θερμάστραν, ἐκάθησεν εἰς τὸ σκαμνίον καὶ ἐκάλεσε κατ' ὄνομα τὸν γέροντα ἀμαρτωλόν. — Νικήτα Βλασιέφ, τῷ εἶπεν, ἦλθον νὰ σε ἴδω καὶ νὰ σοὶ κομίσω τὰς παρηγορίας τοῦ θεοῦ ἐλέους.

— Καλῶς τον, καλῶς τον, ὑπετονθόρυσεν ὁ γέρον ἀποτόμως.

— Ἰσθένησε λοιπὸν, δυστυχῆ γέρον. Ὁ πανάγαθος Θεὸς σ' ἐτιμώρησε. Σοῦ τὸ εἶχον εἶπει ἐτι ἐν ἡμέρᾳ δοκιμασίας κἀνένα φίλον δὲν θὰ εἶχες εἰς τὸν παράδεισον. Βλέπεις τί παθαίνεις διὰ νὰ μὴ μ' ἀκούσης;

— Ἀλήθεια! ἀλήθεια! ἐψέλλισεν ὁ Νικήτας διὰ φωνῆς θρηνώδους. Ἐγὼ πολλὰς ἀμαρ-

τίας. Ὁ Θεὸς ἄς λάβῃ ἕλεος διὰ τὴν ψυχὴν μου!

— Ὅμως ἤμπορεῖς νὰ μαλάξῃς τὸν Θεόν, καὶ νὰ εὖρης προστάτας εἰς τὸν Παράδεισον· ἀναφε καμπόσα λευκὰ κηρία εἰς τὸν προστάτην σου ἄγιον, τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ, εἰς τὴν Ἰαναγαίαν. . . Ἢ μὲσιταύσωσιν ὑπὲρ σοῦ. . .

Ἡ ὄψις τοῦ Νικήτα ἔλλαξεν· ἐτήρει δὲ ἀγρίαν σιγὴν. Ὁ ἱερεὺς μὲν ἠθύνθη νὰ καταστείλῃ μειδιάμα, ὑπὲρ τῷ ἐπέφερον ἡ ἀπότομος αὐτῇ μεταβολῇ τοῦ χωρικοῦ.

— Ποῖος σ' ἐλύπησε, δυστυχῆ γέρον; ἠρώτησε μεταβάλλων ἐπιταδείως τὴν δυσάρεστον ὁμιλίαν δι' ἄλλης ἀρσαστοτέρας εἰς τὸν ἀσθενῆ. Ποῖος σὲ ἔκαμε νὰ ὀργισθῆς κατ' αὐτόν;

— Ὅλοι, ἔλοι! ἀνεκραύγασεν ὁ Νικήτας ὑψὸν τὸν γρόνον αὐτοῦ. Ὅλοι ἐβάλλησαν νὰ μὲ ἀναγκάσωσιν νὰ δώσω τὰ χρηματά μου! Τὴν ἄλλη φορὰ ἦτο ἐκεῖνο τὸ καταραμένο τὸ ἔλγο, ἐποῦ τοῦ ἦλθε νὰ φορήσῃ. . . Σήμερον τὴ πρωὶ πάλιν ὁ ἱατρός. . . καὶ σὺ ἀκόμη, αἰδέσιμώτατέ μου, νὰ μὲ συμπῶθῃς, ἀλλὰ θέλεις καὶ σὺ νὰ μοῦ πάρῃς τὰ χρηματά μου.

— Ὅχι δι' ἐμὲ, διὰ τὴν ἐκκλησίαν! πρετήρησε μετὰ πρῶτητος ὁ ἱερεὺς.

— Ἴ με μίλει ἐμὲ, ἂν διὰ τὴν ἐαυτὸν σου ἢ τὴν ἐκκλησίαν; θέλεις καὶ καλὰ νὰ μοῦ τὰ πάρῃς, λοιπὸν δὲν θὰ σοῦ τὰ δώσω, δὲν θὰ σοῦ τὰ δώσω! Ἢ τὰ πάρῃς ὅταν ἐγὼ ἀποθάνω. Ἢ μὲ κάμῃς μίαν καλὴν κηδεῖαν, καὶ ἀναφε τότε ὅσα κηρία θέλῃς! . . . Ἀκούετε, σκυλιὰ, προσέθηκεν ἀπειλὴν διὰ νόηματος τὰ τέκνα του· καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν θάνατόν μου ἀκόμη ὅλα θὰ ἔναι δι' ἐμὲ, καὶ τίποτε διὰ σας!

— Ἰσχύασε, τῷ εἶπε μετὰ πρῶτητος ὁ ἱερεὺς. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κραυγάζῃς κατ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι οὐδὲ λέξιν σοῦ λέγουσιν. Ἀκουσὲν με· Ὅταν ἀποθάνῃς καὶ ὁ διάβολος πάρῃ τὴν ἀμαρτωλὴν ψυχὴν σου, τί θὰ σοὶ χρειάζονται τὰ κηρία εἰς τὴν νεκροκράβατόν σου; Τώρα ἔπρεπε νὰ δείξῃς ἐλίγην μετάνοιαν, νὰ κάμῃς καλὰ ἔργα, νὰ μοιράσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου εἰς τοὺς πτωχοὺς. Καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ τρέξῃς μακρὰν διὰ νὰ εὖρης πτωχοὺς, ἡ οἰκογένειά σου δὲν εἶναι πλουσία καὶ πολὺ τὴν βαρύνεις, γοῖρὲς νὰ λογαριάσωμεν τοὺς κακοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀκούει αἰωνίως ἀπὸ σέ! Ἢ κα, δὲς τοὺς ἄλλα γρήματα, καὶ θὰ εἶπον εὐχὰς ὑπὲρ σοῦ, χωρὶς νὰ θελήσω νὰ λάβω οὐδὲ ἓνα κηρίον.

— Ὅχι! ἀνεκραύγασεν ὁ Νικήτας, ὄχι! Ἢ εἶπες εὐχὰς ὅταν ἀποθάνω, πληρωμένος μὲ τὰ χρηματά μου, ἂν δὲν θέλῃς νὰ εἶπῃς ἐν ὄσῳ ζωῆς ἀμείβαν. Ἀλλὰ δὲν θὰ δώσω τίποτε, τίποτε! Φευγάτε ὅλοι, μ' ἐσκοτίσατε!

Ὁ πατὴρ Ἰακείμ, ὅστις εἶχε πολὺ ἀγαθὴν καρδίαν, ἐσκαώθη, χωρὶς νὰ θυμώσῃ, κλύγησε τὴν ἀδύνατον ἀμαρτωλὸν, καὶ μετέβη νὰ εἴπῃ

τὰς ὑπεσχημένας εὐχὰς, διότι δὲν εἶχε φιλοχρήματον ψυχὴν.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐπῆλθε φοβερὸς παροξυσμὸς εἰς τὸν ἀσθενῆ. Ἐχειρονόμει καὶ ἠπείλει φαντασιώδεις ἐχθροὺς, ζητοῦντας δῆθεν ν' ἀρπάσωσιν τὸ κανόχρουν γραμματίον του. Ἐπρέξαν νὰ ἐξυπνήσωσιν τὸν πατέρα Ἰακείμ, ἀλλ' ὁ παραληρὸν ἀσθενῆς οὐδένα ἦτο εἰς κατάστασιν ν' ἀναγνωρίσῃ.

— Δὲν θὰ τὸ πάρετε! ἐκραύγασε διὰ φωνῆς ὀξείας, δὲν θὰ τὸ πάρετε! ὄχι! Καλλίτερα ἔχω νὰ τὸ ξεσχίσω!

Καὶ αἰφνης, στίσας τὸ σακκίδιον διὰ τῶν δυνύων καὶ τῶν ὀδόντων, ἀπέσπασε τὸ γραμματίον, τὸ εἰσῆγαγεν εἰς τὸ στόμα του καὶ μασσῆσας κατέπιεν αὐτό. Ὅλιγον ἔλειψε νὰ πνιγῇ, καὶ ἐζήτησε νὰ πῆρ. Πῶν δὲ ἠγέθη θρόνος, καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς ἀπαστράπτοντας ἀνεκάγχασε μακρὸν.

— Χὰ, γὰ! ἀνεκραύγασε, δὲν θὰ τὸ πάρετε. Ἐγὼ θὰ τὸ φυλάξω! Τὴν ἐπάθατε, εἶ!

Ἡ οἰκογένεια, τελοουβημένη ἐκ τοῦ ἀπροόπου συμβάντος, τὰ εἶχε χάσει. Τσοῦτω ταχέως τὰ πάντα ἐγένοντο, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἱερεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς του.

Ὁ παροξυσμὸς ἐν τούτοις κατέπαυσε περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ὁ Νικήτας ἰβουήθη εἰς ὑπνον βαθύν, συνεπενγκόντα καὶ ἀφρονον ἰδρώτα.

Ὁ ἱερεὺς τότε ἀπῆλθε περίσκεπτος εἰς τὸ οἶκμά του.

— Ἄν συνέλθῃ εἰς ἐαυτὸν, ἐσκέπτετο, ἔχουσι νὰ συμβῶσιν πολλὰ δυσάρεστα. Εὐτυχῶς ἤμην παρὼν καὶ ἐγὼ, ἔλλως οἱ ταλαίπωροι ἐκείνοι ἄνθρωποι ἤθελον θεωρηθῆ ὡς κλέπται.

Δὲν σκοποῦμεν βεβαίως νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ κατάποσις τραπεζικοῦ γραμματίου τῶν εἰκοσιπέντε ρουβλίων εἶναι μοναδικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ κακοῦθους πυροτοῦ· τὴ βεβαίον ἡμῶς εἶναι ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ὁ πολῦτιμος χάρτης ἐνήργησε θαυμασίως.

Μετὰ δεκατετράωρον ὕπνον ὁ Νικήτας ἠγέθη, λίαν μὲν καταβεβλημένος, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ὑγιής, ἔχων καθ' ὀφθαλμοὺς ἀπολέσει τὴν μνήμην τῶν διατρεξάντων. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δὲν παρετήρησε τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἠσκαυροῦ του· ἡ δ' οἰκογένεια περιδεῆς οὐδὲ κἀν νὰ ὑπανιχθῇ αὐτὴν ἐτόλμη· ἀλλ' ἐπανερχομένης θαυμηδὸν τῆς μνήμης ἐπανελήφθησαν καὶ αἱ ἐξ ὀρμηφῆτος χειρονομίαι· ὁ Νικήτας ἔψαυσε τὸ σακκίδιον του, καὶ, ὦ φρίκη! εὗρεν αὐτὸ κενόν.

— Ἄ, τοὺς κακοῦργους, μὲ ἔκλεψαν! ἀνεκραύγασε παρὰ φρονος ἐκ τοῦ θυμοῦ.

Ἐπρέξαν νὰ φέρωσιν τὴν ἱερέα, καὶ ἀπ' οὐ οὐτως πολλάκις διηγῆθη τὴν σκηνὴν, εἰς ἣν παρέστη μάρτυς, κατόρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ δώσῃ εἰς τὸν γέροντα νὰ ἐνοήσῃ ὅτι μόνος του κατεβράβησε τὰ χεῖματά του.

— Ὁ Θεὸς σ' ἐτιμώρησε διὰ τὴν σκληρότητα, τὴν ὁποῖαν πρὸς τὰ τέκνα σου ἐδείκνυες, εἶπεν ὁ ἱερεὺς ἐν εἰδῇ ἐπιλόγου. Βίαια καταδικασμένος, πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀλαζονείας σου, νὰ ζῆς πτωχὸς καὶ ἐστερημένος τῶν χρημάτων σου. Λάμβανε εἰς τὸ ἐξῆς παρὰ τῶν τέκνων σου, πρὸς τὰ ὁποῖα τόσον ἀσπλάγγως ἐφέρετο, τὴν ἄρταν τῆς υἱικῆς στοργῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, — καὶ ὁμολόγηε ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς καὶ ἔλλοτε. Ὁδηγὸς τῶν πράξεων των δὲν ἦτο τὸ συμφέρον, ὡς ἐνόμισας. Μετανόησον διὰ τὴν κακίαν σου, καὶ δέου εἰς τὸν Θεὸν νὰ φανῇ ἕλεος πρὸς σὲ καὶ νὰ σὲ συγχωρήσῃ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Νικήτας ἐτήρει ἐπίμονον σιγὴν· οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν τῆς νάρκης του. Τὴν ἔφερον βαστάζοντες ἐκτὸς τῆς καλύβης, διότι ἦτο ἀκόμη πολὺ ἀδύνατος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ μόνος. Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν ἐκάθητο θερμαινόμενος εἰς τὸν ἥλιον, διότι ἦτο θέρος, καὶ μηχανικῶς ψαύων τὸ θερμὸν σακκίδιον· κεκλιμένον ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στῆθους, ἐφαίνετο ὡσεὶ προσπαθὼν νὰ διακρίνῃ εἰς τὰ ἐντόστιά του τὸ προσφιλὲς γραμματίον.

Ἐν τούτοις ἐξήκολούθει νὰ τρώγῃ πολὺ καλὰ καὶ αἱ δυνάμεις του θαυμηδὸν ἐπανήρχοντο. Ἡμέραν τινὰ, τῇ βοήθειᾳ βακτηρίας, ἠδυνήθη μόνος νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς συνήθους θέσεώς του.

— Πηγαίνετε, εἶπεν εἰς τὰ τέκνα του· δὲν σας ἔχω πλέον ἀνάγκην. Εἶμαι τώρα πολὺ καλὰ.

Ἦσαν οἱ πρώτοι λόγοι, οὗς ἐπρόφερε μετὰ τὴν ἀσθένειάν του.

Ἐνόμισαν ὅτι δὲν εἶχε πλέον τίποτε, καὶ ἔκαστος μετέβη εἰς τὸ ἔργον του, διότι πάντοτε ὑπάρχει ἀνάγκη θραχυλίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ.

Περὶ τὴν ἐσπέραν ἡ κόρη του, ἦτις πάντοτε ἐπανήρχετο πρώτη εἰς τὴν κατοικίαν διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ φαγητόν, δὲν τὸν εἶδεν εἰς τὸ σῆμα κάθισμά του. Καταληφθεῖσα ὑπὸ ἀορίστου τινὸς φόβου, ἐτάχυνε τὸ βῆμα· εἰσῆλθεν εἰς τὴν καλύβην, ἀλλ' οὐδένα εὗρεν. Ἐξῆλθε καὶ διέτρεξε τὸ χωρίον, — ἀλλ' οὐδεὶς εἶχεν ἰδεῖ τὸν Νικήταν. Ἐπρέξε τότε νὰ εὖρη τὰ λοιπὰ τῆς οἰκογενείας μέλη, καὶ πάντες κατέβησαν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀνακαλύφωσιν ἔχουσιν. Ὁ ἄδελφόν τὸν ἔκπον ἔμωσ, ὅταν ἠθέλωσε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτόν εἰς τὸν σταύλον, ἠσθάνθη μικρὰν τινα ἀντίστασιν. Ὁ ἠθεσε μετὰ μείζονος δυνάμεως, — καὶ σῶμα βαρὸν ἐκτύπησε τὴν ὄβραν, ταλαντευόμενον ὡς ἐκκρεμῆς.

Ἐἶδε τότε τὸν Νικήταν ἀπηχοισμένον ἐκ τῆς εἰς τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας δοκῆς. Ἡ δεξιὰ χεὶρ αὐτοῦ ἔβληθεν ἐτι τὸ κενὸν σακκίδιον ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ λιποσώκου στῆθους του. Ὁ γέρον

φιλάργυρος. δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πολυτίμου του γραμματίου. [HEXAM. GIBBELLIN] K^a M^a

Η 28 ΚΑΙ 29 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

Ὁ Ἀραγῶ, ἐν τινι τῶν διδακτικῶν καὶ δηκτικῶν ἐκείνων σημειώσεων, ἀς κατ' ἔτος ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Γραμμοῦ τῶν καταμετρήσεων, λέγει προκειμένου περὶ ἡμερολογίου τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἀρχοντοχωριάτης, ἐν τῇ κωμῶδι τῶν Μολιέρου, ἐξήτει πρὸς τοῦ διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας νὰ μάθῃ τὸ καλενδάριον. Ἀλλὰ, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὁ κ. Ἰορδάνης ἠπατάτο νομίζων ὅτι τὰ μαθημῆματα, τὰ ὅποια ἐξήτει ἦσαν εὐκόλα καὶ ἀπλά. Ἢ ἐξήγησις τοῦ ἡμερολογίου εἶναι ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ μᾶλλον ἀκανθωδῶν μερῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μαθησεως ἐν γένει.»

Ὁρθοτάτη ἡ παρατήρησις τοῦ Ἀραγῶ ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα δὲν θέλομεν ἐπιχειρήσει μακρὰν καὶ θαθεῖαν διδασκαλίαν, ἀλλὰ θὰ εἰπωμεν μόνον, προκειμένου περὶ τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, πότε ἔχει 29 ἡμέρας καὶ πότε 28, τὸν λόγον τῆς τοιαύτης διαφορᾶς καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀνομασίας: ὀνεικτον ἔτος.

Καὶ πρῶτον τί ἐστὶν ἔτος; Πθέλομεν περιπέσει εἰς μακρὰς καὶ λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις, ἐὰν ἠθέλομεν νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν τοσοῦτον κοινὸν τοῦτον ὅρον. Ἀρκοῦμεθα ὅθεν νὰ εἰπωμεν ὅτι οὕτω καλεῖται ἡ διάρκεια μιᾶς ὀλοκληρου περιφορᾶς τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον ἢ ἀκριβέστερον, ὁ χρόνος, ὅστις παρέρχεται μεταξὺ δύο διαδοχικῶν διαβάσεων τοῦ ἡμετέρου πλανήτου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἰσημερινοῦ σημείου. Ἀὕτη δὲ ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους, τοῦ καὶ τροπικοῦ καλουμένου, δὲν ἀποτελεῖται ἀκριβῶς ἐκ 365 ἡμερῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν προσέγγισιν ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ 6 ὥρῶν, ἧτοι ἐνός τετάρτου τῆς ἡμέρας.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ Νουμᾶ, εἶχον ἔτος συγκαίμενον ἐκ 355 ἡμερῶν. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὐτοῦ πρὸς τὸ πραγματικὸν ἔτος ἦν τοσαύτη, ὥστε ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἐμβολίου μηνός, ὅστις ἐξ 22 ἡμερῶν συγκαίμενος ἐκαλεῖτο Mercedonius καὶ προσετίθετο κατὰ διετίαν εἰς τοὺς δώδεκα ἔτοποθέτου δὲ τὸν μῆνα τοῦτον ὀλοκληρον μεταξὺ τῆς 23 καὶ τῆς 24 Φεβρουαρίου. Τὸ ἔτος ἦν τότε 366 ἡμερῶν, τουτέστι μεγαλύτερον τοῦ πολιτικοῦ κατὰ ποσότητα, ἧτις εἰς διάστημα μιᾶς ἐκατονταετηρίδος ἀποτελεῖ 75 ἡμέρας, διαφορὰν οὐχὶ μικρὰν ὅθεν ἐδόθη τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Ποντίφηκας νὰ προσδιορίζωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἐκάστου ἐμβολίου μηνός. Τοῦ δικαίωματος δὲ τούτου καταχρῶμενοι οἱ ἱερεῖς παρέτεινον ἀόλιαις τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν φίλων των, ἐαμίκρυνον τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν

ἐχθρῶν των, ἐπέσπευδον ἢ παρέτεινον τὰς λήξεις τῶν συναλλαγμάτων κτλ., καὶ τοσοῦτον ἀναιδῶς, ὥστε κατήντησε νὰ ἐορτάζωσι κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς ἐορτὰς τοῦ θέρους καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τὰς τοῦ φθινοπώρου.

Εἰς τὴν τοιαύτην ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν ἔθεσε τέρμα ὁ Ἰούλιος Καίσαρ, ὡς ἀνώτατος Ἀρχιερεὺς (Pontifex maximus), ἐπιχειρήσας μεταρρυθμισιν, ἧτις ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη Ἰουλιανή. Προσεκάλεσεν ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἀγύπτου τὸν Σωσιγένην (ἀληθὴ αὐτουργὴν τῆς μεταρρυθμίσεως), ἐκ τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων τοῦ ὁποίου ὠφελοῦμενος, ἐκάνονισε τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ ἔτους, ὡς ἀνωτέρω ἐφῆθη, εἰς 365 ἡμέρας καὶ ἐν τέταρτον κατὰ προσέγγισιν.

Τὸ τέταρτον τοῦτο τῆς ἡμέρας εἰς διάστημα τεσσάρων ἐτῶν ἀπετέλει μίαν ὀλοκληρον ἡμέραν, ἣν ἀπεφασίσθη νὰ προσθέτωσιν, ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος, μετὰ τὴν εἰκοστὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ Φεβρουαρίου, ἧτις ἐν τῷ καλενδάρῳ ἦν ἡ ἕκτη ἡμέρα πρὸ τῶν καλενδῶν τοῦ Μαρτίου καὶ ἐκαλεῖτο sextus kalendas. Ὅθεν τοῦ λοιποῦ ἡ ἐμβόλιμος αὕτη ἡμέρα ἐθεωρεῖτο ὡς ἄλλη ἕκτη πρὸ τῶν καλενδῶν καὶ ἐκαλεῖτο bis sextus kalendas, ἐπομένως καὶ τὸ ἐκ 366 ἡμερῶν συγκαίμενον ἔτος ἐκαλεῖτο δίσεκτον (bis sextus).

Τὸ νῦν ἐν χρῆσει δίσεκτον ἢ ἐμβόλιμον ἔτος διαφέρει τοῦ παλαιοῦ μόνον κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐμβολίου ἡμέρας, ἧτις τῶρα τίθεται εἰς τὸ τέλος, μετὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου καὶ ἀποτελεῖ τὴν 29 τοῦ μηνός: τούτου, ὅτε ἐορτάζεται κατὰ τετραετίαν καὶ ἡ μνήμη τοῦ βαίου Κασσιανῶ τοῦ Ῥωμαίου.

Πῶς δὲ ἀναγνωρίζωμεν, ἐκ μόνης τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ἀριθμοῦ ἔτους τινός, ἐὰν ἦναι δίσεκτον ἢ ὄχι; Ἀποδοῦναι. Ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν ἐὰν τὰ δύο τελευταῖα ψηφία ὀμοῦ λαμβανόμενα ἦναι ἀριθμὸς πολλαπλάσιος τοῦ 4, τουτέστι ἐὰν διαιρῆται ἀκριβῶς διὰ τοῦ 4, (διότι ἡ Ἰουλιανὴ μεταρρύθμισις ἐπέθη εἰς ἐνέργειαν τὸ 44 ἔτος π. Χρ.) ἐπομένως τὰ ἔτη 8, 12, 16 εἶναι δίσεκτα, ἐπίσης καὶ τὰ 4400, 4800, 4800. Ὅμοίως τὰ μὲν 1876, 1872, 1848 κτλ., ἐπειδὴ οἱ ἀριθμοὶ 76, 72, 48 διαιροῦνται διὰ 4, εἶναι δίσεκτα, τὰ δὲ 1876, 1878, 1854, 1897 εἶναι ἔτη ἐκ 366 ἡμερῶν συγκαίμενα, διότι οἱ ἀριθμοὶ 76 καὶ 97 ὡς καὶ 48 καὶ 54 δὲν διαιροῦνται ἀκριβῶς διὰ 4.

Ἀλλ' ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἢ μᾶλλον ὁ Σωσιγένης ἠπατήθη προσδιορίσας τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους ἐκ 365 καὶ 1/4 διότι τὸ μεταξὺ δύο ἰσημερινῶν σημείων χρονικὸν διάστημα δὲν εἶναι ἀκριβῶς 365 ἡμερῶν καὶ 1/4 ἢ 365 ἡ-

1. Καλενδᾶς (Kalendas) ἐκάλεον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πρῶτην ἡμέραν ἐκάστου μηνός.

μερῶν καὶ 25 ἑκατοστῶν (365, 25/100), ἀλλὰ μόνον 365 ἡμ. καὶ 242247, τουτέστι 365 ἡμερῶν, 5 ὥρῶν, 48 πρώτων λεπτῶν, 47 δευτέρων λεπτῶν καὶ ἡμίσεος.

Οὕτω τὸ Ἰουλιανὸν ἔτος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἀληθοῦς κατὰ 41 πρώτα λεπτά, 42 δευτέρα καὶ ἧμισυ. Ἡ μικρὰ αὕτη διαφορὰ ἐπιπροστιθεμένη μετὰ 129 ἔτη ἀποτελεῖ μίαν ἡμέραν ἐπομένως τὸ Ἰουλιανὸν ἔτος θέλει μᾶναι ὀπίσω τοῦ ἀληθοῦς κατὰ μίαν ἡμέραν, ἧτοι θέλει ἀρχίζει κατὰ μίαν ἡμέραν βραδύτερον. Ἀπὸ δὲ 325 μ. Χρ.—ὅτε συνεκροτήθη ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένη Ἰνῶν Σύνοδος ἵνα προσδιορίσῃ διὰ τὴν μεταβλητὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα σταθερὸν κανόνα, ὅστις ὑπέθετεν ὅτι ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία θέλει συμβαίνει πάντοτε τὴν 21 Μαρτίου, ὡς καὶ κατὰ τὸ 325—μέχρι τῆς δεκάτης ἕκτης ἐκατονταετηρίδος ἡ ἀνωτέρω διαφορὰ ἀπετέλεσε 40 ἡμέρας, ἡ δὲ ἐαρινὴ ἰσημερία συνέθη τὴν 14 Μαρτίου. Ὅθεν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ XIII ἐπεχείρησε κατὰ τὸ 1582 νέαν μεταρρύθμισιν, τὴν ἐπονομασθεῖσαν Γρηγοριανήν. Κατὰ πρῶτον ἐδιώρθωσε τὸ σφάλμα τῶν 40 ἡμερῶν, ἀποφασίσας ἵνα ἡ 5 Ὀκτωβρίου τοῦ 1582 θεωρηθῆ ὡς 45 Ὀκτωβρίου, ὅστις ἔλαβε μόνον 20 ἡμέρας, καὶ ἐκ τούτου ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἐπανῆλθε κατὰ τὸ 1583 εἰς τὴν 21 Μαρτίου. Ἐπειτα ἐπειδὴ πλεονάζον κλάσμα εἰς μίαν ἐκατονταετηρίδα ἀπετέλει 1/4 τῆς ἡμέρας κατὰ προσέγγισιν, ἧτοι 3 ἡμέρας εἰς 400 ἔτη, ἀπεφασίσθη νὰ παρεντιθῆναι εἰς 400 ἔτη 97 δίσεκτα καὶ ὄχι 100, ὡς εἰς τὸ Ἰουλιανόν, καὶ οὕτως ἀφαιροῦνται αἱ πλεονάζουσαι 3 ἡμέραι ἐν διαστήματι 400 ἐτῶν. Ὅθεν κοινὰ ἔτη θεωροῦνται πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων καὶ ἐκείνη, ἃν ὁ ἐκπράξων τὴν τάξιν αὐτῶν ἀριθμὸς ἔχει δύο εἰς τὸ τέλος μηδενικὰ ἐκτός ἐκείνων ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκατοντάδων εἶναι διαιρητὸς διὰ τοῦ 4. Οὕτως ἐκ τῶν ἐτῶν 1600, 1700, 1800, 1900 ἕτινα κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν εἶναι δίσεκτα, κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον μόνον τὸ 1600, οὕτινος ὁ ἀριθμὸς 16 τῶν ἐκατοντάδων εἶναι διαιρητὸς διὰ 4, εἶναι τοιοῦτον, τὰ δὲ λοιπὰ κοινὰ. Τὸ ἔτος 2000 εἶναι ἐπίσης δίσεκτον, τὰ δὲ 2100, 2200, 2300 κοινὰ. Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν ἢ μεταξὺ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου διαφορὰ ἦν ἀπὸ μὲν τοῦ 1582 μέχρι τοῦ 1700 ἔτους 10 ἡμερῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1700 μέχρι τοῦ 1800 ἔτους 11 ἡμερῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1900 ἔτους 12 ἡμερῶν.

Ἀληθῶς μὲν εἶναι ἡ Παπικὴ μεταρρύθμισις ἀκριβεστέρη τῆς τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιερέως, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀλάθητος; Δυστυχῶς ὄχι.

Καὶ ἡ Γρηγοριανὴ μεταρρύθμισις ὑποθέτει τὸ ἔτος μεγαλύτερον τοῦ τροπικοῦ κατὰ 283 ἐκατομμυριαστὰ τῆς ἡμέρας, ἧτοι ποσότητα ὀ-

λίγον ὑπερβαίνουσαν τὰ 24 δεύτερα λεπτά, ἧτις εἰς διάστημα 4000 ἐτῶν ἀπετέλει περίπου μίαν ἡμέραν. Ἐπομένως κατὰ τὸ ἔτος 3582 θὰ ἦναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἡ διόρθωσις τῆς ἐπισωρεύσεως τοῦ ἐλαχίστου τούτου λάθους.

Ἡ ἐν Φραγκφώρτῃ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης δεκαετίας κατέδειξε τὸ ἀνεπαρκές τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου διαβιδάσασα ἐκτενῆ διατριβὴν πρὸς πάσας τὰς Ἀκαδημίας τῆς ὀφίλου, καὶ προσκαλέσασα συγχρόνως τοὺς δύο ἐπισημοτέρους ἀστρονόμους, τὸν ἐν Ἀόρπατ (τῆς Ῥωσσίας) Μαϊδλερ καὶ τὸν Χέις, ἵνα συσχεθῆναι; προτείνωσι τὴν μέσασα μεταρρύθμισιν. Ὁ Μαϊδλερ ἐπρότεινε μετὰ τινα χρόνον τὴν ἐξῆς διόρθωσιν: Νὰ καταργηθῇ ἡ περιεμβολικὴ μέθοδος (καθ' ἣν εἰς 400 ἔτη διαγράφονται τρία Ἰουλιανὰ δίσεκτα) ἀντὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 400 νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ τοῦδε μόνον 128 ἔτη, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὀπίστων θὰ διαγράφηται ἐκάστοτε ἐν δίσεκτον ἔτος. Ἀρχὴν δὲ τῆς νέας ταύτης περιόδου προτείνει τὸ ἔτος 4900. Ἀληθεῖς μὲν, ὅτι καὶ ἡ νεωτέρα αὕτη διάρκεια τοῦ ἔτους εἶναι μακροτέρα τοῦ δέοντος: κατὰ 2/3 τοῦ δευτέρου λεπτοῦ τὰ τελευταῖα ἡμέρας αὐξάνεται εἰς μίαν ἡμέραν μόλις μετὰ 246000 ἐτῶν.

Ἄς μὴ γελῶσιν οἱ ἀναγνώσται διὰ τοιαύτας λίαν λεπτολόγους τοῦ ἡμερολογίου διορθώσεις. Ἡ χρονολογία τοῦ παρελθόντος εἶναι τόσον σφαλερὰ καὶ σύγχευμένη, ὅστε ὁ ἀπὸ Χριστοῦ γενήσεως χρόνος, καθ' ὃν σήμερον μετροῦμεν, εἶναι κατὰ 6 ἢ 7 ἔτη βραχύτερος τοῦ δέοντος. Ἐὰν αἱ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐκκλησιαστικαὶ Σύνοδοι ἐβασάνιζον τὸ μικρὸν ἐκείνο λάθος θὰ εἴχομεν ἐφέτος οὐχὶ 1878, ἀλλὰ 1884 ἢ 1885 ἀπὸ Χριστοῦ. Τούτου ἕνεκεν αἱ ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Ἀστικοῖς καὶ Ἀνατολικοῖς λαοῖς χρονολογίαι πρέπει νὰ καταργηθῶσιν, ἀντικαθιστώμεναι δι' ἑτέρου ὀμοιομορφου καὶ ὀλιγώτερον πλῆμμελοῦς ἡμερολογίου.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Aliberti.]

Ἡ δικαιοσύνη ἀπορρέει ἐναργῶς ἐκ τοῦ ὀρμεμφύτου τῆς κοινωνίας. Ἰποκατέστη εἰς τὴν ἐν μέσῳ τῶν κοινωνικῶν συνδεομένων ἀνθρώπων προσωπικὴν ἐκδίκησιν εἶνε τὸ κοινὸν συμφέρον ὅπερ τὴν ὑπαγορεύει καὶ ὅπερ εἶνε ἡ μοναδικὴ αὐτῆς βάσις. Τὰ ἄτομα, ἕτινα συννοῦνται ἵνα ὑπακούωσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους, ὀφείλουσιν, ὡς τοσοῦτω συχνάκις ἐλέχθη, νὰ ὀποστηρίζωνται ἀμοιβαίως, ὡς οἱ λίθοι οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν οἰκοδομῆς.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ σύγκρισις οὐχ ἦσαν δικαία ὡς ἐξηγημένη ἐκ τῶν παρατηρουμένων ἐν τῇ ζωικῇ οἰκονομίᾳ. Ὁ εἶος εἶνε ἄθροισμα φαινομέ-

ων, διατηρούμενοι: διὰ τῆς συγχρόνου ἢ διαδο-
χικῆς ἐνεργείας πολλῶν λειτουργιῶν. Ἐάν ἄρ-
γανόν τι ἴστανται ἢ θάινει ἀτάκτως, τὰ λοιπὰ
κινδυνεύουσι νὰ λάθωσι τὴν αὐτὴν τύχην. Οὕ-
τω συμβαίνει καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ σώματι, ἵνα
διατηρήσῃ τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἰσορροπίαν, ἢ
ἢ δικαιοσύνην προσκέρυξαι καὶ ἐτελειοποιήσῃ.

Δικαίως ὁ Ἀριστοτέλης εἶπεν ὅτι ἐν δικαιο-
σύνη συλλήβδην πᾶσα ἀρετὴ ἔστι· διότι αὕτη
δὲν ἔχει ὡς ἀντικείμενον μεμονωμένον τὸν ἄν-
θρωπον, ἀναφέρεται ἐλόκληρος πρὸς ὅσους τῶν
ἁμοίων μας. Δὲν δύνασθε νὰ κάμνητε χάριν εἰς
ἄτομόν τι ἐπὶ βλάβῃ τοῦ σώματος, εἰς δὲ τοῦτο
ἀνήκει. Αἱ ἀκτῖνες τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης
εἶνε ὡς ὁ ὕγιανός ἀπὸ τῶν ὁποῖον ἀναπνέομεν·
ἕκαστος ὠφελεῖται ἐξ αὐτῶν. Εἶνε ἀγαθὸν δα-
πάναις τοῦ ὁποῖου ὄλος ὁ κόσμος ζῆ. Ἡ δικαιο-
σύνη εἶνε λοιπὸν ἐκεῖνο ἐκ τῶν ἠθικῶν μας προ-
σόντων ὑπερ ἀξίξει μείζονος θαυμασμοῦ.

Ἡ παρέμβασις τῶν νόμων εἶνε ἡ ὥραιότερα
χρῆσις ἢ ὁ ἄνθρωπος ἕκαμε τῆς διανοίας του,
εἶπεν ὁ Βαυνοπαίγμων. Ζητοῦσι διακρίσιν τινα
μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, προσθέτει
ὁ διάσημος αὐτὸς συγγραφεύς, αὕτη εὐρέθῃ.
Εἶνε δ' ἐκεῖνη ἥτις μᾶς κάμνει νὰ συγκατατι-
θέμεθα εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας μας
πρὸς ἀλόγητον ἀπόλαυσιν τῆς ἐπιζυγμένης εὐ-
τυχίας· εἶνε ἐκεῖνη ἥτις μᾶς θέτει ὑπὸ τὸ κρά-
τος τῶν νόμων ἵνα μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τυ-
ραννίαν τῆς βίας. Ὅταν εἰσέρχουσι εἰς τινα πό-
λιν ἢ βασίλειον καὶ βλέπετε βασιλεύουσιν ἐκεῖ
τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, λέγετε καθ' ἑαυτοῦς:
Εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δικαιοσύνης· διότι τὸ
ὄλον ἄσθημα τῶν πράξεων λαοῦ τινος πρέπει
νὰ τείνῃ πρὸς εὐτυχίαν ὅλων τῶν συγκροτούν-
των αὐτό.

Ἐάν ἡ εὐτυχία ἦτο ἀμετακλήτως ὁ κληρὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς· εἴαν γεννώμενος εὐ-
ρίσκετο αἰφνιδίως περικυκλωμένος ἀπὸ ὅλα τὰ
ἀγαθὰ ἅτινα ἡ φύσις τῷ ἐπιφυλάττει· εἴαν αἱ ἀ-
νάγκαι του ἦσαν μηδαμιναὶ ἢ αἰφνης ἱκανο-
ποιημέναι· εἴαν ἐβλάστανεν ὡς ὁ βῆανος ἐν τῇ
ἀτμοσφαίρᾳ διὰ ν' ἀρυσθῇ ἐκεῖ τροφὴν κοινήν,
ἢ δικαιοσύνη ἤθελεν εἰσθαι βεβαίως δι' αὐτὸν
χιμαίρικὸν ἀγαθόν. Ποτὲ δὲν ἐθεάθησαν αἱ κά-
τοιχοι πόλεως τινος ἀμφισβητοῦντες τὸ ὕδιον
τοῦ ποταμοῦ ὑπερ καταπαύει τὴν δίψαν αὐ-
τῶν, ἢ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τὰς θερμαινού-
σας αὐτούς. Ἡ δικαιοσύνη δὲν λογίζεται μετα-
ξὺ τῶν ἀρετῶν ἢ διότι ἔχει δι' ἀντικείμενον
τὴν προστασίαν τῆς ἰδιοκτησίας, ἢ διότι ἀπέ-
ραντὸς τις ἕκτασις γῆς δὲν ἀρκεῖ παντάπασιν νὰ
κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν τοῦ ἰδιοκτήτου; Ἡ δι-
καισύνη δὲν ἔχει λοιπὸν ἀξίαν ἢ διὰ τῆς ὠφε-
λείας τῆς, θὰ εἶπω μάλιστα, διὰ τῆς ἀνάγκης
τῆς.

Ἐάν ἐδύναντο νὰ ἐνοσταλάξωσιν ἐν τῇ καρ-

δίᾳ τοῦ ἀνθρώπου φιλανθρωπίαν ἐντελεῖ, ἀφιλα-
κέρδειαν δοκιμωπάτην, ἢ δικαιοσύνην ἤθελεν εἰ-
σθαι ἐπ' ἴσης περιττῇ. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ ἄν-
θρωπος δυσπιστεῖ εὐλόγως πρὸς τοὺς ὁμοίους
του· ἔχει ἀνάγκην νὰ ὑπερασπισθῇ. Φέρεται
οἷονε διὰ τινος κλίσεως πρὸς τὸν σφετερισμὸν·
ἐντεῦθεν προέρχεται ἢ ἐπίκλησις τῆς δικαιοσύ-
νης ὅπως καταστήσῃ τὰς σχέσεις του ἀσφαλε-
στέρας καὶ εὐαρεστοτέρας.

Ὅπως διαθέσομεν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν
νὰ μὴ αἰσθάνηται τὴν ἑλλειψιν τῆς δικαιοσύνης
ἔπρεπε νὰ τὴν πληρώσωμεν φιλανθρωπίας καὶ
νὰ τὴν κάμωμεν ν' ἀπαρνηθῇ πᾶν προσωπικότη-
τος αἰσθημα· διότι ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶνε ἢ ἀ-
ξιοπρεπῆς ἀντίστασις εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις
τῶν ἀνθρώπων τῶν κινουμένων ὑπὸ ἐγωιστικῶν
παθῶν· ἀλλ' οἱ λαοὶ ἀποπλανῶνται ἐν τῷ μέσῳ
τοῦ χειμάρρου τοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ πάθη ἀνα-
βράζουσιν· οἱ πολῖται διαφθίρονται· ἢ διχόνοια
ἐγκαθίσταται καὶ ἡ χώρα ταρασσεται συγχρό-
νως ἐκ τῶν παρεκτροπῶν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς
παραλυσίας τῶν κυβερνούντων.

Ἡ δικαιοσύνη λοιπὸν κύριον ἔχει σκοπὸν ν'
ἀγρυπνῆ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν ἢν προζενεῖ ὁ κοι-
νωνικός βίος, εὐδαιμονίαν ἥτις δὲν θὰ ὑπῆρχεν
ἀνευ τῆς ἐνώπιον τοῦ νόμου ἰσότητος ὅλων τῶν
ἀνθρώπων. Αὕτη ἐπίσης ἔχει ὡς ἀντικείμενον νὰ
ἐμπυδίζῃ τοὺς ὁμοίους ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νὰ πα-
ραβαίνωσι τὰς συμβάσεις τὰς ὑπαγορευθείσας
αὐταῖς ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῶν φυσικοῦ ὀργανι-
σμοῦ. Τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶνε τισσῦτι κατὰ
φύσιν ἀσθενῶς συγκεροτημένον, καὶ ἐτέρωθεν
αἱ διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἔχουσι τισσῦ-
την ἰσχύον ἐὰν συγκριθῶσι πρὸς τὰς τῶν ζῴων,
ὅστε ἕνεκα τῶν δυνάμεων τούτων πρέπει κυ-
ρίως νὰ ὑποστηρίξῃται ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νὰ ἐ-
ξασφαλίζηται ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς προσβολῆς.

Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἤθελεν ὠφελῆθῃ, μὴ χρά-
μενος ἢ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν μόνον πρὸς
ἀπόκρουσιν τῶν προσβολῶν τῶν ὁμοίων του. Ἡ
ἐλαχίστη ἀσθένεια, ἢ ἐλαχίστη τραυχὴ ἐπερχο-
μένη ἐν τῷ ὀργανισμῷ του, ἤθελεν τὴν κάμει
ταχέως νὰ μεταμελήθῃ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ με-
τατραπῇ ἢ δικαιοσύνη εἰς καθῆκον δημόσιον·
ἀνευ τῆς προνοίας ταύτης, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἦσαν
μετ' οὐ πολλὸ θῆματὰ τῶν συμβητικῶν σχέσεών
των. Οἱ μεγάλοι θὰ παρεθίνον τὴν πίστιν πρὸς
τοὺς μικροὺς, διότι ὁ ἰσχυρότερος ὀλίγον ἀνη-
σχεῖ ὅπως προστρέξῃ εἰς τὸ δίκαιον.

Μία τῶν μεγαλειτέρων ἀποδείξεων τῆς τοῦ
ἀνθρώπου ἀδυναμίας εἶνε, ὅτι ἔχει ἀνάγκην νό-
μον διὰ νὰ ἦνε δίκαιος. Τί εἶνε τέλος ἢ κοινω-
νία; Συνένωσις πολιτῶν οἵτινες συνενῶσι καὶ
συγγένουσι τὰ συμφέρόντά των, θέτοντες αὐτὰ
ὑπὸ τὴν ἐπαγροπνῆσιν τῶν αὐτῶν ἡσπῶν οἵτι-
νες ἐπιβάλλουσι καθήκοντα διὰ τὴν συντήρησιν
αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των, οἵτινες θάινου

τιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν πατρικοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπιτε-
τραμμένου τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δικαίων ὅλων
ἐξ ἴσου, τὴν μετὰ δικαιοσύνης διανομὴν πατῶν
τῶν ὠφελειῶν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορρο-
πίας ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις σχέσεσι.

Καὶ ὅμως μὴ νομίσητε ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶνε
ἀρετὴ ἐπίκτητος ἢ ἐπίπλαστος· αὕτη ἐκπηγά-
ζει, εἶνε ἀληθῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ περι-
σκεμμένου συστήματος τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν
συνδέσμου, ἀλλὰ καὶ δὲν παύει οὐσα διὰ τοῦτο
οὐχ ἦσαν αἰσθημα ἔμφυτον· διότι τὴν βλέπει
τς ἀπαστρέπτουσαν αὐτομάτως ἐν τῇ καρδίᾳ
τῶν ἀνθρώπων τῶν διανοηθέντων νὰ μορφώσω-
σιν ἄνευ τῶν κοινωνικῶν συστημάτων. Ὅπως ἀπο-
λαύσωσιν ὅλων τῶν πλεονεκτημάτων ἅτινα δύ-
ναται νὰ προζενήσῃ, τὴν μεταχειρίσθησαν πρὸς
εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν λαθῶν. Οὕτω λοι-
πὸν ἢ ἀρχὴ τῆς δικαιοσύνης ἐδρεῖται ἐν τῇ καρ-
δίᾳ ἡμῶν. Δὲν ἐπαρξάμεν ἄλλο ἢ νὰ τὴν ἐπε-
κτείνωμεν καὶ νὰ τὴν παγιώσωμεν διὰ τῶν νό-
μων μας. Εἶνε ἀρετὴ τελεία, ἥς δὲν δυνάμεθα
πλέον νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν, ὡς δὲν δυνάμε-
θα νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔρωτος, τοῦ
οἴκτου καὶ τοσοῦτον ἄλλων αἰσθημάτων, ἅτινα
κοσμοῦσι τὴν ἀνθρώπινον φύσιν.

Τὸ αἰσθημα τῆς δικαιοσύνης ἐνυπάρχει ἐπ' ἴ-
σης ἐν τῇ ἠθικῇ ἡμῶν ὀργανώσει, καθὼς τὰ ἄλ-
λα πάθη, οἷον τῆς φιλίας, τῆς συμπαιθείας κτλ.
τέλος, οὐδεὶς ἤθελεν ὑπάρχει ὁ μὴ ἀναγνωρι-
ζων τὴν ἀνάγκην τοῦ πρὸς τὴν ζῶν τοῦ ὁμοίου
του σεβασμοῦ, τῆς μὴ καταστροφῆς τῆς γῆς,
τῆς φειδοῦς τῶν ζῴων ὡς καὶ τῶν δένδρων ἐ-
κείνων ἅτινα ἡ φύσις ἐδωρήσατο ἡμῖν ἐπὶ τῇ ὑ-
ποχρέωσει τοῦ νὰ τρέφωμεν καὶ ἀναπτύσσωμεν
τὰ τέκνα. Ἡ ἠθικὴ εἶνε μίαν εἶνε καὶ θὰ ἦνε
σταθερῶς ἢ αὐτὴ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας· ὑπῆρ-
ξε πάντοτε ὁμοίως ἀληθῆς. Ἀρχαῖοθεν ἔσχον
τὴν αὐτὴν ἀποστροφὴν κατὰ τῆς ἀκολασίας,
τοῦ ἀδικήματος, τῶν ἀυθαριῶν κακώσεων
κ.τ.λ. Πάντοτε ὁ ἄνθρωπος προήσπισε τὸν ὁ-
μοῖόν του, ὅταν τὸν εἶδεν ἀδικούμενον καὶ κατα-
δικαζόμενον.

Ἐπάρχουσιν ἀλήθειαι ἀναλλοίωτοι ὡς ἀνευ-
ρίσκει τις ἀεῖποτε ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἐφ' ὅσον ὀ-
λίγον καὶ ἂν τὰς ζητήσῃ· αἱ ἀλήθειαι αὗται
θέλουσι διαρκεῖται αἰώνως ὡς ὁ δημιουργήσας
αὐτάς, ἐπ' αὐτῶν δὲ πρέπει νὰ θεμελιούται ἡ νο-
μοθεσία. Ὁ Κικέρων εἶχε βαθεῖαν γνῶσιν τῆς
ἀνθρωπίνης καρδίας. Ὅταν ἔγραψε περὶ νόμων,
παρήγαγεν αὐτοῦς ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώ-
που. Ἀναγκαῖον εἶνε ἰδίως νὰ μελετήσωμεν ὅτι
ἀπαντᾷ πρὸς τοὺς φιλοσόφους τοὺς θελήσαντας
νὰ καταστρέψωσι τὰς βάσεις τοῦ κοινωνικοῦ δι-
καιοῦ. «Ὅσα νῦν συντόμως ψεύονται, εἶνε ὀ-
ληθῶς μεγάλα· ἀλλ' ἀπάντων ὅσα στρέφονται
ἐν ταῖς συζητήσεσι τῶν λογίων ἀνδρῶν, οὐδὲν
ἔστι τῷ ὄντι ἐξοχώτερον, ἢ τὸ νὰ κατανοηθῇ

σαφῶς ὅτι ἡμεῖς ἐγεννήθημεν πρὸς δικαιοσύνην
καὶ ὅτι τὸ δίκαιον δὲν καθιέρωσεν, ἢ ἰδέα ἀλλ'
ἢ φύσις.»

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι πλεῖστοι ἄ-
γριοι λαοὶ, οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἐν τῇ γλώσσῃ
των οὐδένα ὄρον ὅπως ἐκφράσωσι τὴν λέ-
ξιν νόμος, δοκιμάζουσιν οὐδὲν ἦσαν καθ' ὅ-
λας τὰς περιστάσεις τὸ θεῶν τῆς δικαιοσύ-
νης αἰσθημα. Ἡ φύσις δὲν ἔχει ἀνάγκην λό-
γων ὅπως διδάξῃ τοὺς ἄνθρωποι· εἰσὶ κανόνες
ὀρμῆμοφοι ὑπάρχοντες ἐν τῇ ψυχῇ μας πρὶν ἢ
εὐρεθῶσιν εἰς τοὺς λόγους μας. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ
καθῆκοντος εἶνε σύγχρονον τῆς δημιουργίᾳ. Ὁ
νόμος ὁ ἐπιτάσσων ἢ ἀπαγορευτικὸν, ὁ ἀληθῆς καὶ
ἀρχαίτυπος νόμος, ὁ φέρων ἡμᾶς πρὸς τὸ καλὸν
καὶ ἀποτρέπων ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν εἶνε παν-
τάπασιν ἐπιπόνησις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος,
ὡς ἀποφαίνεται ὁ Κικέρων. Οὗτος δὲν λαμβάνει
παντελῶς τὸν χαρακτήρα νόμου τῆς ἡμέρας
καθ' ἣν ἐγράφη, ἀλλὰ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὸν
φέρωμεν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ βίῳ. Εἶνε τοῦ σοφοῦ
ὁ λόγος μεταποιηθεὶς εἰς κανόνα. «Νόμος ἐστὶ
ἕψιστος λόγος ἐγκείμενος ἐν τῇ φύσει, ὅστις κε-
λεύει ὅσα δεῖν νὰ πράγῃθῃσι καὶ ἀπαγορεύει ὅ-
σα ἀντίκεινται.» Ἡ διακρίσις τοῦ δικαιοῦ καὶ
τοῦ ἀδικοῦ μεταβιβάζεται λοιπὸν ἀναλλοίωτως
εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐφ' ὅσον διαδέχονται
ἀλλήλους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπολαύουσιν αὐτῆς ὡς
τοῦ ἡλίου τῶν Ἑβραίων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν
Ῥωμαίων.

Ἡ δικαιοσύνη εἶνε αἰσθημα τοσοῦτον ἔμφυτον
καὶ ἀρχέτυπον, ὡς εὐρίσκει τις ἴχνη αὐτῆς καὶ
παρὰ τοῖς ἀμαθετέροις καὶ βαρβαρωτέροις λαοῖς,
παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις οἵτινες εἰσὶν ἄμοιροι παν-
τὸς πολιτισμοῦ. Τὸ ἀλόγητον περιστατικὸν
εἶνε ἀθητικόν, νεωστὶ δὲ δημοσιεύθεν παρὰ
τινος ὀδοιπόρου. Ἀγρίως τις εἶχε φονεύσει ἐν
καταστάσει ὀργῆς τὸν πατέρα ἐνὸς τῶν φίλων
του. Ἐφυγοδίκησε καὶ ἀπουσίασεν ἐπὶ εἰκοσι πε-
ρίπου ἔτη. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χρόνου τούτου ἐ-
πόθησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ
γῆν. Ἀλλ' ἀπὸ πνεῦμα δικαιοσύνης κινούμενος,
ὑπεχρῶθη νὰ πορευθῇ καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν κε-
φαλὴν του πρὸς ἐκεῖνον οὕτως εἶχε στερήσει
τὸν πατέρα· οὗτος ἀπεφάσισε νὰ τὸν τρώσῃ διὰ
βέλους, ἀμφοτέροι δὲ ἐπίστευον ὅτι ἐκπληροῦσι
τὸ ἐπιτακτικώτερον τῶν καθηκόντων.

Οὕτω λοιπὸν ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ τῶν
ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς ἐνυπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ ὅ-
λων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς φέρει
τὰς ἰδέας τοῦ δικαιοῦ καὶ τοῦ ἀδικοῦ, ὡς τὸ

1. Sunt haec quidem magna, quae nunc breviter
attinguntur; sed omnium quae in hominum docto-
rum disputatione versantur, nihil est profectio proce-
stabilius, quam plane intelligi, nos ad iustitiam esse
natos, neque opinione, sed natura, constitutum esse
iust.

2. Lex est ratio summa, insita in natura, quae jubet
ea quae faciendae sunt, prohibet quae contraria.

δένδρον φέρει τούς καρπούς. Ὁδηγεῖται νά διακρίνη φύσει τήν κακίαν ἀπό τῆς ἀρετῆς, ἅπασαι δὲ αἱ πρὸς τὴν δύναμιν ταύτην σχετικαὶ ἰδέαι εἰσι διαδοχικῶς τεθεμελιωμέναι εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ συλλογισμοῦ. Ὁ Κικέρων παρατηρεῖ ὅτι αὐταὶ εἰσι τοσοῦτω συμφυεῖς τῷ ἀνθρωπίνῳ διοργανισμῷ, ὥστε αὐτοὶ οἱ λησται δὲν ἀμελοῦσι νά προστρέχωσιν ἐν αὐταῖς, ὅταν πρόκηται περὶ τοῦ προσωπικοῦ των συμφέροντος. Πᾶς κλεπτῶν ἢ πειρατῶν ἀρχηγός ἤθελε μετ' οὐ πολὺ ἀποκηρυχθῆ ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν του, ἐὰν ἐπέμενε νά διανέμη ἀνίσως τὴν λείαν μεταξὺ τῶν συντρόφων τῶν ἀδικημάτων του.

Κύριος χαρακτήρ τοῦ ἡμετέρου αἰσθητικοῦ συστήματος, περιέχοντος ὅλα τὰ σπέρματα τῆς δικαιοσύνης, εἶνε ἡ συνείδησις· ἤθελεν εἶπει τις ὅτι αὐτὴ εἶνε παρ' ἡμῶν ὄργανον ἴδιον διὰ τὰς ἰδέας ταύτας, ἃς ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκει πανταχοῦ ἐνθα ὑπάρχει, καὶ ὁπόταν ἐπ' αὐτῶν στηρίξη τὸ ἀντικείμενον τῶν μελετῶν του. Αἱ περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ ἰδέαι εἶνε ἐπίσης θετικαί, ὡς ἐκείναι τῆς καλλονῆς καὶ τῆς δυσειδίας. Καὶ αἱ μὲν καὶ αἱ δὲ κάμνουσιν ἡμᾶς νά δοκιμάζωμεν αἰσθήματα ἀποστροφῆς ἢ τέρψεως, εὐχαριστήσεως ἢ δυσαρκεσίας.

Οἱ μᾶλλον ἐμμένοντες εἰς τὴν ἔρησιν τῆς ὑπάρξεως τῆς δικαιοσύνης δὲν ἐλλείπουσιν ἐπικαλούμενοι αὐτὴν ἐν στιγμῆς καταβλήψεως ἢ δυστυχίας. Ὅταν ἐλέπωμέν τινα μεγάλως ἐνοχον, καθιστάμενον τὸ θῦμα καταστροφῆς τινος, λέγομεν πάντοτε ὅτι ἦτο ἄξιος τῆς τύχης του καὶ αἰσθανόμεθα ἡδονὴν τινα τοσοῦτω ἐντελῆ, ὡς ἐὰν τὸν εἶχομεν τιμωρῆσαι ἡμεῖς αὐτοί. Ἡ δικαιοσύνη λοιπὸν εἶνε ἡ ψυχὴ, τὸ ἐλαττήριον, ὃ ἐγγυητὴς, ἢ πρώτη ἀνάγκη τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν. Τὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς ἔπρεπε ν' ἀνελλίσσωνται ἀνεπισκλήτως ἐν τῷ πνεύματι τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων χωρὶς πρὸς τοῦτο ν' ἀπειτῶνται μεγάλας προσπάθειαι.

Δικαίως εἰπέ τις ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἦτο πρὸς τὸ κοινωνικὸν σῶμα, ὅ,τι ἡ ἰατρικὴ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Παρέβαλον ὁμοίως τ' ἀδικήματα πρὸς τὰς ὀξείας νόσους καὶ τὰ ἐλαττώματα πρὸς τὰ χρονικὰ πάθη, ἅτινα ὑποσκάπτουσι σὺν τῷ χρόνῳ τὰ θεμέλια τῶν κρατῶν. Ἐντεῦθεν αἱ τιμωραὶ αἱ εἰσαχθεῖσαι διὰ νά θέτωσι φραγμὸν εἰς τὰς ἀνατροπὰς τῆς δημοσίας τάξεως, δύνανται νά παρεβληθῶσι πρὸς τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δραστικὰ φάρμακα, τὰ τιθέμενα ἐν χρήσει καθ' ὅσον ἡ ἐπικρατεία εἶνε πλέον ἢ ἥττον διορθωμένη. Οἱ ποινικοὶ νόμοι δὲν εἶνε ἐπομένως ἢ θεραπευτικὰ μέσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σωτηριωδῶς ἐφαρμοσμένα εἰς τὰ ἀναρτήματα κακὰ τὰ κατατρέχοντα τὴν κοινωνίαν.

Αἱ ποιναὶ αἱ προσωρισμέναι πρὸς τιμώρησιν

τῶν ἀδικημάτων σκοπὸν ἔχουσι νά προστατεύωσι τοὺς ἀμοιβαίους δεσμούς δι' ὧν συνδεδεμεθα ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ οὐς συσφίγγει τὸ ὀρμητικὸν τῆς σχέσεως. Ἐποκατεστήσαμεν τοὺς νόμους τούτους εἰς τὰ ὀλέθρια καὶ ἀβέβαια ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἤθελον προκύπτει ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἐκδικήσεως, πάθους ἐνεργητικωτάτου, ὅπερ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἀνάλογον πρὸς τὴν βαρύτητα τῶν προσβολῶν. Ἄλλως τε διὰ νά ἦνε καλοὶ, οἱ νόμοι δὲν πρέπει νά φέρωσι τὸν τύπον οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας μνησικακίας· τὸ δίκαιον μόνον δέον νά προσεδρεύῃ κατὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν· τὸ δίκαιον τοὺς ὑπαγορεύει ἢ πείρα τοὺς καθιεροί.

Ἡ δικαιοσύνη λοιπὸν ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν θεραπείαν καὶ διόρθωσιν τῶν ἀταξιῶν, ὧν ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις εἶνε ἐπιδεικτική. Πᾶσαι αἱ παρεκτροπαὶ ἡμῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ κόσμῳ προέρχονται ἐκ τῶν ἀταξιῶν τούτων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σχεδὸν πάντοτε ἀκριβῆ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ γνώσιν· παρασύρεται ὑπὸ τῶν ἡδυπαθειῶν, τεράσσεται καλ' ἐκάστην στιγμὴν ὑπὸ ἀπειρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων διὰ τὰς ὠφελείας ἃς ἀπολαμβάνουσι οἱ ἡμιοῖοί του. Ἐνεργεῖ πολλάκις ὡς ἐὰν ἐμίσει αὐτὸς ἑαυτὸν. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ζωηρός, οἰηματίας, ἀπληκτος, ἀπατεῶν, ἀπάνθρωπος, τείνων πρὸς τὴν ἰδίαν καταστροφήν καὶ κατεργαζόμενος τὴν τῶν ἄλλων. ἔχει, ὡς παρεκτρεῖ ὁ Plutarchus, μυρίας ἀνάγκας, μυρίας ψευδεῖς κλίσεις αἰτίνας· μετὰβάλλουσι εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ὄμματα· ἔχει τὴν ὑπεροψίαν ἣτις τὸν μεθύσκει, τὴν ματαιότητά ἣτις τὸν ἀπατᾷ, τὴν φθόνον ὅστις τὸν κατατρέχει, τὴν φιλαργυρίαν ἣτις τὸν ἐξευτελιζει, τὴν φιλοδοξίαν ἣτις τὸν ἀποπλανᾷ, τὴν δεισιδαιμονίαν ἣτις τὸν τυφλωττει, τὴν θρησκευομανίαν ἣτις τὸν ἀσχημίζει· κατατμήεται ὑπὸ τῆς φιλοχρηματίας καὶ τοῦ πλοῦτου, ὑπὸ τῆς μανίας τῆς δόξης καὶ τῶν μεγαλείων. Ὅποιον δεινὸν θέαμα, λέγει ὁ αὐτὸς δημοσιολόγος, ἐὰν τὰ διάφορα ταῦτα πάθη ἐξήπτοντο συγχρόνως καὶ ἀνεπτύσσοντο ταῦτο χρόνως καὶ μεθ' ὑπερβολικῆς βίας παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ! Ἐπ' ἴσης εἰς τὴν κατὰστασιν εἰς ἣν ἡ φύσις ἔθετο τὸν ἄνθρωπον, νά ὑπηρετῇ ἢ διατάσσῃ, νά ἦνε πτωχός ἢ πλούσιος, ἄκληρος ἢ συνδέων τὴν τύχην αὐτοῦ πρὸς ἐκείνην πολυαριθμῶν τέκνων, εἶνε δυστυχῆς, ἐὰν ὁ γυλινοῦ τῶν νόμων δὲν ἐπιβάλληται κῆρυξ καὶ δὲν περιορίζηται ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐνοχῶν του ὑπὸ τοῦ φόβου ὠρισμένων ποινῶν. ἔχει χρεῖαν τῆς δικαιοσύνης ὅπως τὸν προστατεύῃ κατὰ πάσης προσβολῆς ἐκ μέρους ἐκείνων μεθ' ὧν συναλλάσσεται.

Ἡ δικαιοσύνη εἶνε θεσθίως φυσικὴν πάθος, ἐπειδὴ περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἠθικὰς ἰδέας αἰτίνας· ἐκπηγάζουσι ἐκ τοῦ ὁρμητικώτου τῆς σχέσεως, ἐ-

πειδὴ ἡ ψυχὴ μας ἀγνακτεῖ εἰς τὴν θεᾶν παντός ἔπερ βιάπτει αὐτήν, ἐπειδὴ εὐχαριστεῖται διὰ τῆς παρουσίας παντός ἔπερ αὐτὴ ἐμπνέει, ἐπειδὴ εἶνε ἐγκραχαγαμένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀρετὴ πάντοτε ἐνεργός, ἣτις μᾶς κάμνει νά θεωρῶμεν ὡς ἱερά πάντα τὰ παρ' αὐτῆς εἰς ἡμᾶς ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα. Οἱ κυριότατοι δὲν κυβερνοῦσιν ἢ δι' αὐτῆς. Ὅταν οἱ νόμοι ἐκτελῶνται οἱ κακοὶ ἀπομακρύνονται.

Ἡ Γαλλία ἐρθεῖρετο ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τῆς διχονοίας, τῶν κακῶν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐπιδημιῶν μακροῦ δεσποτισμοῦ. Ὁ Λουδοβίκος ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ δικαιοσύνη ἐπεφάνη ὡς τὸ οὐράνιον τόξον μετὰ τὴν ὕβελαν. Εἰσήλθεν ἐν τῷ βασιλείῳ του ὡς ποθητὸς εἰρηνοποιὸς ἵνα συμφιλώσῃ τὰς καρδίας, κατευνάζων τὸν ἐρητισμὸν τῶν πνευμάτων. Ὁ Λουδοβίκος ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τῆς ἰσχύος τῆς μεγελογνωμοσύνης μᾶλλον ἢ τῆς τῶν ὅπλων ἐπιτυχῆσεται ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ εὐημερία τῶν ἐθνῶν. Δὲν ἐπανήλθεν ἐν Γαλλίᾳ ἢ ὑπὸς τὸ πᾶν συνενώσῃ. Ἐφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀθάνατον ἐκεῖνον χάριτον, τὸν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μελετηθέντα ἐν τῇ γῆ τῆς ἐξορίας καὶ δν εὐλόγως ἐθεώρει ὡς τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἐν μέσῳ ἡμῶν ἐπραγματοποίησε τὸ τῶσφ ἀληθὲς ὄσφ καὶ ἐκθὸ ἀξίωμα τοῦ περιφανεστέρου καὶ σεβαστοτέρου τῶν δικαστῶν μας, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ ἀληθὲς ἀγαθοεργία τῶν βασιλέων. Εἰς τὰς ἀναρτήτους μομφὰς τοσοῦτων δυσηρεστημένων τάξεων ἀντέταξε τὴν μετριπαθείαν, ταύτην τὴν πρώτην τῶν κυβερνῶντων ἀρετὴν, καὶ συνενῶν τὴν τοῦ παρελθόντος πεῖραν πρὸς πάσης τὰς περὶ τοῦ μέλλοντός μας ἐλπίδας, προητοίμασε διὰ προσοτικῶν θεσμῶν ἔλθην τὴν εὐτυχίαν ἢς ἀπολαύομεν. «Δὲν ὄ ἀποθάνω εἰς ὀλοκλήρου, ἔλεγεν εἰς τοὺς βουλευτὰς οἵτινες τὸν ἐπεσκέπτοντο σχεδὸν κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου του ἡμέρας· ἐγκαταλείπω εἰς τὸν λαόν μου νόμους οἵτινες ἐγκαλείουσι τὸ μυστήριον τῆς συντηρήσεως καὶ διαρκείας αὐτοῦ.»

Ἄλλοι κάλλιον ἐμοῦ θέλουσιν εἶπει πάντα ὄσα ἐπραξεν ὁ ἡγεμὼν οὗτος, κατασταθεῖς τοσοῦτω μέγας διὰ τοῦ πνεύματός του καὶ τοσοῦτω ἰσχυρὸς διὰ τῆς δικαιοσύνης του, ὃ σεβαστὸς οὗτος μονάρχης, ὃ βαθὺς πολιτικός, δν ἐθαύμαζε τις πάντοτε τῶσφ περισσώτερον, ὄσφ συγχρόνως τὸν ἐβλεπεν. Ἄλλοι θέλουσιν διμιλήσει περὶ τῆς ἐξόχου ταύτης διανοίας, ἐκ τῶν σεπτῶν τῆς ὁποίας λόγων ἀπήστραπτον ὄσα τὰ

1. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶνε τὸ ἐνεργετοῦ Mallesherbes.
2. Non omnis moriar eis. Τοιαῦτα διεψέων αἱ ἴδιαι τοῦ Λουδοβίκου XVIII ἐκφράσεις, πρὸς τοὺς βουλευτὰς τοὺς κομίσαντας αὐτῷ τὸν ὅπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς ἐκψηφισθέντα τελευταῖον νόμον, καθ' ἣν ὄραν κατετρέχετο ἡδὴ ἀπὸ τῶν συμπατριωτῶν τῆς ἀδυνατοῆς νόσου ἣτις τῷ ἀφῆρασε μετὰ τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀγάπην τῶν Γάλλων.

συμβούλια καὶ οἵτινες μετέβαλλον ἐκουσίως τὰς καρδίας, ἀναφερόμενοι πανταχοῦ ὡς χρησμοί. Θέλουσιν ἐπαινέσει αὐτοῦ τὴν ἀπαρέγκλιτον μεγαλοφυίαν, ἣν διηύθυνε τόσον καλῶς διὰ τῶν σοφῶν ἀρχῶν του, τὴν ἐξοχον παιδείαν, τὴν σπανίαν κρίσιν ἐν τοῖς λεπτοτέροις στοχασμοῖς, καὶ πρὸ πάντων τὴν στερρότητα τῆς μεγάλης ταύτης ψυχῆς, ἀνατραφείσης διὰ τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης καὶ τελειοποιηθείσης τρόπον τινὰ διὰ τῆς δυστυχίας. Θέλουσιν ἀναφέρει περὶ τῆς φιλοφροσύνης, τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγενείας, τῆς καλλιπερείας, τῆς ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς συνδιαλέξεσι ἀμιμῆτου χάριτος, τῆς ἀπαράβλητου αὐτοῦ πολυμαθείας, ἀνταξίας τῶν ὠραιότερων τῆς Ἱώμης καὶ τῶν Ἀθηνῶν αἰῶνων, περὶ μυρίων ἄλλων προτερημάτων κοινῶν τοῖς Βουρβόνοις, οἵτινες συνενούσι τὴν τέχνην τοῦ ἀρέσκειν μετὰ τῆς τέχνης τοῦ βασιλεύειν.

Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ὑπομνήσκω ἐνταῦθα ἢ ὅ,τι σχετίζεται πρὸς τὴν ὑπερτάτην ταύτην ἀρετὴν, τὴν μᾶλλον ὑπὸ τῶν θνητῶν τιμωμένην, διότι αὐτὴ ὀρεῖται ἢ ἀρμονία τῆς μοναρχικῆς μηχανῆς, ἣν ὁ Λουδοβίκος κατείχεν εἰς τὸν ἀνάτατον βαθμόν. Οὐδεὶς βασιλεὺς εἶχε πεισθῆ μᾶλλον αὐτοῦ, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶνε τὸ ζωογόνον νεῦρον πολιτείας τινός καὶ ἡ σώτειρα αἰγίς τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ ἱστορία ὄ ἀναφέρῃ πόσον ἐγίνωσκε νά κρατῇ τὴν πλάστιγγα ἐν μέσῳ τῶν ἀξιώσεων τῶν διαφόρων μεριδίων. Τίς δὲν διατηρεῖ εὐγνωμόνως τὴν μνήμην αὐτοῦ ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς ὑπακόους του ὑπηρεσιῶν, τῆς εὐθύτητος τῶν πράξεών του, τῆς συνέσεως τῶν ἀποφάσεών του, τῆς εὐλαβοῦς τηρήσεως τῆς εὐταξίας, τοῦ εὐσταθοῦς ἔρωτός του πρὸς τὴν τάξιν ἣτις διατηρεῖ τὰ κράτη, τῆς θρησκευτικῆς γρήσεως τοῦ χρόνου, τῆς ἐπιμελοῦς ἐκείνης ἀκριβείας, ἣτις καθίστα αὐτὸν, διὰ νά εἶπω οὕτω, παρόντα εἰς ὄλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ βασιλείου του; Δὲν χρειάζεται ἡ εἰσβολὴ τις ἵνα κομηνοσθῶσι τὰ ὄχυράματα καὶ καταστραφῶσι τὰ τεῖχη· σεισμός τις ἵνα καταποντισθῶσιν αἱ οἰκίαι τῶν λαμπροτέρων πόλεων· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη ἐπιζῆ ἔλθιν τῶν καταστροφῶν· αὐτὴ ἔχει τὸν ἥραμον καὶ ἰσχυρὸν βῶυν τῶν εὐεργετικῶν ποταμῶν, ὧν οὐδὲν πρόσκομμα ἐμποδίζει τὴν σωτηριώδη δύναμιν. Αὐτὴ εἶνε πάντοτε παρούσα διὰ ν' ἀποδίδῃ ἐκάστῳ τὰ ἀνήκον, διὰ νά καλῆ τὸς ἀνθρώπους τοὺς ἐργαζομένους πρὸς ἀποτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, σκοποῦ, ὃ ὅποιος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αὐτὴ ἡ καθολικὴ εὐδαιμονία.

A. I. ΡΑΜΑΤΙΑΣ.

Ὅτε ὁ στρατάρχης Κονδὲ ἐπιστρέφον νικητῆς ἀνέβηκε τὴν κλίμακα τῶν ἀνακτόρων, εἶπε πρὸς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ', ὅστις περιέμεινεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κλίμακος· Συγχώρη-

ΥΠΕΙΝΗ

ἡλικία ἀποτελέσματα ἐκ τῆς χρήσεως τῶν γυναικείων ὑποδημάτων τοῦ συρμού.

Ὁ συρμός, ἡ λέξις αὕτη, ἥτις πολλοὺς ἀνθρώπους εἰς ἄκρον ἠλεκτρίζει, ποσάκις πόσον μεγάλων κακῶν γίνεται πρόξενος οὐχὶ μόνον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ, τὸ χειρότερον, εἰς τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν υἰεὶαν! Ἐάν λ.γ. ἀκριβῶς ἐξετάσωμεν τοὺς στηθοδέσμους (CORSETS), οἵτινες βεβαίως χάριν τοῦ συρμοῦ ἐπένοήθησαν, θέλομεν εὐθὺς ἐννοῆσαι ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, δύνανται νὰ βλάψῃ μεγάλως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στήθους καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν ἐντὸς καὶ περὶ αὐτοῦ ὀργάνων. Ὁμοίως καὶ τοὺς κοιλιοδέσμους (ceintures du ventre) ἐξετάζοντες εὐρίσκομεν ὅτι πολλὰκις, χάριν συμπαροῦς ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου τῆς κοιλίας διὰ καλαισθησίαν δῆθεν, πλεῖστα ὅσα κακὰ δύνανται νὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν σπλάγχχνων τῆς κοιλίας. Ἄλλ' ἐξ ὧν τούτων χειρότερον καὶ ἐπιβλαβέστερον ἐπινοήμα τοῦ συρμοῦ εἶναι τὰ κακόσχημα ἀληθῶς γυναικεία ὑποδήματα, τὰ ὅποια φέρουσι τὴν σήμερον σχεδὸν ὅλαι αἱ Κυρίαι, καὶ τὰ ὅποια οὐχὶ μόνον εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐναντίον τῆς καλαισθησίας, ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν ὅλον τὸν πόδα εἰς ἄμορφον βόλον, ἀλλὰ, τὸ χειρότερον, στραβιλοῦσιν αὐτὸν καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ βλάπτουσι μεγάλως.

Περὶ τῶν ἐλευθρίων ἀποτελεσμάτων τοῦ τελευταίου τούτου προτύπου τοῦ συρμοῦ οὐχὶ σημαντὸς λόγος ἐγένετο εἰς τὴν Ἱταλικὴν Ἱστρίαν τῶν Παρισίων, καὶ ὁ Οὐίμπις κατακόρει μεγάλως τὰς ὑψηλὰς ὑποπερνίδας (τακούνια) τῶν γυναικείων ὑποδημάτων τοῦ συρμοῦ, καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὑπεστήριξαν ἐξ ἰδίας πείρας καὶ πολλὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἱταρίας.

Αἱ ὑψηλαὶ, στεναὶ καὶ λοχαὶ ὑποπερνίδες συντελοῦσι μὲν νὰ φαίνεται ὁ γυναικείος ποὺς κυρτότερος καὶ μικρότερος, ἀλλὰ μετὰ μεγίστου κινδύνου.

Ἡ μὲν λοχὴ διεύθυνσις τῶν ὑποπερνίδων τούτων συντελεῖ ὥστε τὸ βᾶρος τοῦ σώματος, ἀντὶ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς πτέρνης, μετατοπίζεται μᾶλλον εἰς τὰ ἐμπρὸς καὶ ὑποκάτω τοῦ θόλου, τὸν ὅποιον σχηματίζει τὸ πέλμα. Ἐπομένως τὸ σταθερότερον φαίνόμενον ἐκ τῆς χρήσεως τούτων ὑποδημάτων εἶναι πόνος σφοδρὸς εἰς τὸ πέλμα τοῦ ποδὸς ἐμπροσθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ἐξωτερικοῦ σφυροῦ ἢ ἀστραγάλου. Ὁ δὲ πόνος οὗτος προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ φλογώσεως τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ὀστέου τῆς πτέρνης μετὰ τοῦ κυβοειδοῦς ὀστέου.

Ἡ δὲ στενότης τῶν τούτων ὑποπερνίδων, ἐνῶ σμικρύνει τὴν βᾶσιν τῆς ὑποστάσεως, καθίστα ἑγγρόνως πολλὴ δύσκολον τὴν τήρησιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ σώματος.

Τέλος τὸ μέγα ὕψος αὐτῶν συντελεῖ νὰ φέρηται τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ποδὸς συγγρόνως μετὰ τὴν πτέρναν ἐν καιρῷ τοῦ βαδίσματος· καταστρέφει τὴν κυματοειδῆ εὐκαμψίαν τοῦ ὄλου ποδός· καθίστα δὲ ὀδονηρὸν τὸν πόδα εἰς τὸ μέρος, καθ' ὃ ἀντιστοιχεῖ τὸ πρῶτον μετάρσιον ὀστέον, ἥτοι ὀπισθεν τῆς ρίζης τοῦ μεγάλου δακτύλου· κάμπτεται καὶ συσσωρεύεται ὅλος τὸς δακτύλος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑποδήματος. Αἱ σάρκες ἢ οἱ μυῶνες, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ πέλμα τοῦ ποδός, συμπιεζόμενοι ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ πέλματος, ὅστις ὄφειλε νὰ προστατεύῃ αὐτοὺς, καταλαμβάνονται ὑπὸ συστολῆς καὶ τότε ὁ πόνος κλίνει πρὸς τὰ ἔσω. Ἡ συστολὴ αὕτη ἐκτείνεται κατόπιν καὶ εἰς τὴν γαστροκνημίαν, ἥτοι τὰς ὀπισθεν τῆς κνήμης σάρκας, παρρουσιαζομένη ἐν εἴδει ὀδονηρῶν σπασμῶν καὶ διαρκοῦς πόνου, ὅστις ἐμποδίζει πᾶσαν ἀνάπαυσιν. Ὁ μᾶλλον πάσχων μῦς εἶναι ὁ κατὰ τὸ ἔξω πλάγιον χεῖλος τῆς κνήμης εὐρισκόμενος καὶ καλούμενος μακρὸς περιοναῖος, καὶ τὴν πάθησιν αὐτοῦ μαρτυρεῖ σφοδρὸς πόνος εἰς τὸ μέρος τῆς προεξέσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πρώτου μεταρσίου ὀστέου, ἡδηλαδὴ ὀπισθεν τῆς ρίζης τοῦ μεγάλου δακτύλου καὶ εἰς τὸ πέλμα τοῦ ποδός. Τὸ σύμπτωμα δὲ τοῦτο εἶναι τὸ βεβαϊότερον καὶ χαρακτηριστικώτερον τοῦ ἐλευθρίου ἀποτελέσματος τῶν τούτων ὑποδημάτων. Πρὸς δὲ τούτοις παρρουσιάζεται καὶ πόνος εἰς τὸ γόνα ἰσχυρὸς, ἐξ οὗ ἐπέρχονται καὶ φαινόμενα ὑστερικά. Ἐπειδὴ δὲ, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ σώματος, αἱ γυναῖκες δὲν δύνανται νὰ διευθετήσωσι τὴν λεκάνην αὐτῶν, τῆς ὁποίας ἀξάνει ἡ κλίσις πρὸς τὰ ἐμπρὸς, κυρτοῦσι μεγάλως τὰς ὀσφύς αὐτῶν καὶ οὕτω κατορθοῦσι νὰ μετατοπίσωσι τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος πρὸς τὰ ὀπίσω. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ μήτρα κλίνει πρὸς τὰ ἐμπρὸς αἰωρούμενη, καὶ ἐπέρχονται πόνος κατὰ τὰ νεφρά, τὴν κάτω κοιλίαν, ἀνάγκη συχνὴ πρὸς οὐρησιν, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ κίνδυνος ἀποβολῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκυμοσύνης.

Ἐν Ἱταλίᾳ.

Π'

"Ἀπαντα τὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλολογίας ἐφ' οἷς τισούτων δικαίως καυχᾶται ἡ Ἱταλία, εἶχον παραχθῆ ἐκτὸς τοῦ Ἡεδεμοντίου. Ἀπασαὶ αἱ λαμπρότεραι καὶ ἐνδοξότεραι ἱστορικαὶ τῆς Ἱταλίας παραδόσεις, συναθροῦντο μετὰ χωρῶν ἀλλοτρίων τοῦ Ἡεδεμοντίου. Τὸ Ἡεδεμόντιον ἐν τούτοις, ἐπειδὴ περιείχε τὸν ἄριστον συγκεκροτημένον στρατὸν τῆς χειρσονήσου καὶ ἠξιώθη νὰ λάβῃ βραβεῖα καὶ ὑπουργοὺς ἐξόχους, ἀνέλαθε καὶ συναπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἐνώσεως ἅπαντος τοῦ Ἱταλικοῦ ἔθνους.